Richard Kullerkupp.

Mahatõugatud

Jumalad.

Tallinnas, 1920 a.

Ploompuu raamatukaupluse kirjastus.

Mahatõugatud jumalad.

Richard Kullerkupp.

Mahatõugatud Jumalad.

Tallinnas, 1920 a.
Ploompuu raamatukaupluse kirjastus.

2.

J. Zimmermann'i trükk
Tallinnas, 1920.

Kuldlind.

Martini oli üks neist pool-intellektuaalseist noorestmehist - awantüristidest, kes üksnes saatusliku paratamatuse tõttu oli sunnitud anduma ärielule. Tal polnud mingisuguseid aardeid, rikkaid onusid, tädisid, kes oleks wõimaldanud talle juhtumusrikast elu, reisa kõrbelisis mais, kus rändawad kaamelite karawaanid liiwalagendikkes, ehk antraktilises ajujääs, kus ujuwad jäämäed sinkjaina luigedena.

Et jalad ei suuda alati ihu neile kõrgustikkele kanda, kuhu ronib hing, siis sai tast ainult kaupluse õpilane, kes pidi täitma printsipaali instruktsioone alati täsmaliselt, aga hiljem „Osa" kaubatarwitajate ühisuse peakaupluse ärijuht.

Martini käis lihtsas riides, oli alati rahapuuduses, kuigi palk oli korralik. Ärielu nagu wampiir imes ajajooksul wälja kõik noorusuhkused, ihad, igatsused; ta tundis end mekaanilisena automaadina, mida üksnes siis tuli korraldada, puhastada, parandada, kui mõni masinaosa läks nii rikki, et parandus sai paratamata wajaduseks. Nii liikus ta walastanud rõiwis päewad läbi leti taga, kumardades kaubatarwitajaid kui Wene talunik ikoni, olles kuiw ja ametlik, kui pastori kantslikõne.

Elu oli talle üks kannatuste ahel, sest ta ei tahtnud teenida teisi. Nii kandis ta naerwa maski taga alati tusast nägu. Sageli waldasid ta meeli os-

walised kujutlused; ta nägi, et wõitis raha kaardimängul ja asutas käidawamasse tänawasse kaupluse, millist enne pole näinud linn. Kaupluse aknal istub tõmmunahkne Mulati-neiu, keerutades silmawalgeid, mis puistawad sädemeid, aga akna taga waatab rahwas murruna.

Kuid tõelik elu oli karm, ja seega olid kujutlused hulljatawaiks asjakesiks.

Martini läks ärist igal õhtul lähesesse söögisaali ja tellis omale õhtusöögi, istudes laua taga, kus õitses waasis immortell. Söönud end täis, läks Läti klubbi, et mängida kaarta üks partii. Sest Martini armastas kaardimängu, kui artist kunsti. Seal, rohelise laua taga, hoides kaarta wärisewate sõrmi wahel, tundis ta täielist naudingut elust. Siin püstitas ta mõte uued kujud, unistused. Siin näis talle, et wõidab õnne.

Sageli wõttis Martini kaupluse kassast omale raha laenuks, et seda panna tagasi palgasaamise puhul, mida ise omale maksis sestsamast kassast.

Nii weeris ta elu kaupluses teadmises, et elu on sõjateenistus, mängusaalis teadmises, et elu on mäng, aga kodus, kus laulis akna all kollane kanaarialind, kuulas sängis lamades linnu laulu. Kuid lind laulis: „Tule, wõta mind! Ma olen kuldlind! Wõta mind! Wõta mind!"

Kuid seal tuli sündmus, mis ähwardas tuua ta ellu saatuslikku pöörangu.

* * *

Too oli nädal aega enne rewideerimist, kui Martini kassieeris abikauplusist sisse suurema summa raha, mis oli saada antud kaupade eest. Waikses mõteluses

sammus ta, safjaanist portfell kaenlas, peakaupluse poole, hööweldades kalossidega trotuaaride klawiatuure.

Oli üks neist uswastest, sumpjaist sügispäiwist, mil kõrgus udunes kollasena, mil kirikuristide kuldsed nõelad olid sümmeetriliselt ridastatud ärklite kohal kaotanud oma hiilge.

Martini suubus üle platsi, mille keskel kiwisel postamendil püsis Püter I, käes mõek, millega raiunud enese mälestuse igaweseks oma ümber kihisewate halpide loreitide, häbemata kokotide ja halpide keigarite rindu, kes ruttasid sipelgaina üksteisest läbi, plagistades kõrgete saapakontsadega.

Martini astus edasi. Niiskus torkus läbi palitu koi- ja nööpaukude oma jäisid orad. Seal laulis kuldne lind ta ajudes:

„Mis siis, kui läheks ja katsuks õnne? Wahest wõidad! Wõidad korraga nii suure summa, kui teewad kokku kaotused? Tule, wõida, püüa mind!"

Martini tundis, kuis lükkas kellegi nägemata käsi teda õlast Läti klubi poole. Ta püüdis wastu panna, kaheldes enese wõidus ja kaotuses kui Hamlet. Kuid ei suutnud.

Nägemata käsi lükkas teda püüdma kuldset lindu.

Sadama hakkas.

Wihma langes paginal pärlitena, pärlmutriiwadena. Pilwed kõrguses ujusid jääpankadena, külmad ja kanged sinkjas jões, mis tänawa kanaalide peal. Sinnatänna tekkisid loikudest otsekui lakeeritud rihmad, mis hiilgasid peeglitena. Seal-teal süttisid kauplusaknail tulukesed, sootulukestena kumades wihmadega tolmawas kauguses.

Martini peatas ühe räästa all; wihm langes ja laulis, kuldlinnuke laulis:

„Wahest saad täna õnne, wahest püüad täna mind,

kuldlinnukest? Ma olen nii ilus, kui weetlikum wesi näkk, ma olen nii kallis, kui kõige kallim aare. Wõta mind, wõta mind, ma olen kuldlind!"

Martini ruttas edasi, närides wunsiotse, kõwer kui süüalune. Ruttas edasi keskk paraleelsete tänawate wõrku. Seal kumas walgustud apteegi aknal kaks punase wedelikuga täidetud muna, otsekui kaks hiigla-karikat täis werd. Seal ruttas mõni üksik jõena tulwawas inimmurrus, pea kohal keerutlew wihmawari kui tiibu laotaw wihane kotkas.

Martini seisatas. Ta arwas kuulwat nagu kaugelt kuldse linnu laulu, kuldse linnu meelitust, luilutamist, willerdamist. Määratul ponnitusel püüdis end rahustada, ebalus südames, et kaotab nagu alati. Kuid uuesti laulis valjeltis kuldlind, laulis weetlikult, wõluwalt, waikselt puhu, waljult puhu:

„Tule, tule wõta mind, ma olen kuldlind! Muidu lendan, muidu kaon! Wõta mind, wõta mind! Ma olen kuldlind!"

Martini astus üle tänawa. Läks siis läbi ühe kiwise ärkli wõlwialuse hoowi, mis piiratud neljast perpendikulaarsest seinast. Mõned walgustud aknad heitsid kollast kuma hoowi kiwistikule. Ta awas ukse, jõudes kotta; kuulis, kuis laulis lind:

„Tule, wõta mind! Tule!"

* * *

Õdusas toas rohelise laua taga, kus harilikult istusid Martini partnäärid, ei olnud kedagi. Ta lähenes seepärast teistele laudadele, kus oli hasart täies hoos. Kaartide siledad lehed, mida püüdsid kuni wärisewad sõrmed, lendlesid wilinal rohelise kalewi kohal neid püüdwaisse kätesse, nagu rohelisel murul linnud

pesadesse. Kõik taotlesid wõita. Mäng puhkes sealteal kui põlema lööw tuleaste lämmatawas hasarti atmosfääris.

Martini seiras hoolega mängijaid. Mäng oli ahwataw, weetlik. Nagu säde kargas teistest mängijaist ta südamesse. Mäng läks kord-korralt wilkamaks. Siin oli ta jälle kodus, siin, kus peegeldus mängijate nägudel seitse pattu kõigis kombinatsioonides.

Lind laulis:

„Wõta mind, püüa mind, ma olen kuldlind!"

Martini istus wiis minutit hiljem kaardilauas, olles weendunud, et wõidab, — oli awaldanud teiste mängijate pinew tähelepanewus, ärewus, wõidu ihke magniseeriwat mõju. Lind laulis talle, et matemaatika töötab wõitu, ja nii ei suutnud ta säilitada wastupanewust.

Tal oli kolm kaasmängijat.

Üks oli neist neurasteenilise, irwelise näoga, punnis silmade ja pikkade wurruotstega kui wähk. See oli äge ja wilgas liikuwuses.

Teine oli liikumata, istudes tardunult toolil kui kuju sarkofaagil, nägu külm, rahulik, kui kataks seda raudne näokate.

Kolmas oli antropomorfiline olend, kollase, salpeetri-karwa näoga, ennem inimese wari, kui tõelik inime.

Martinil ei õnnestanud: ta ladus ükslugu saksjaanist portfellist, mida pideles põlwil, rahapaberisi lauale. Ta silmis süttisid ikka kirewamad tulukesed ja ta mängis kui unes, kui mingis mängu seliisiumis.

Nende ümber kogunesid pealtwaatajad, kellede wõru tõmbus kord-korralt ikka koomale mängijate ümber. Tuba täitis hiigla-konnakarbi sumin, kohin. Kaardid karglesid nagu ehmunud, nagu süüdlased.

Kord-korralt said närwilisumaks mängijad, kellede mäng muutus ikka kiiwamaks.

Antropomorfiliste lõug wabises ikka enam, ikka enam.

Neurasteeniline jädeldas punnis silmi.

Ainult kolmas istus raidkujuna, külm ja raudne kui saatus, kuna rahakubi ta ees kaswis.

Kuldne lind aga laulis kuiagil:

„Tule, wõta mind! Ma olen kuldlind!“

Martini kaotas. Ta pahandas kuldse linnu üle. Kuid mis aitas pahekssumine? Ah, olekssid tal olnud amuletid halwa wastu, õnne talismanid!

Ta kordas ükslugu:

„Mul ei wea.“

Wõitja aga:

„Mul ei ole sugugi head kaardid.“

Martini wõttis mängu uuesti wastu. Weemuld tekkis ta suunurka. Säbeles ta silmade emaal. Kuid kaotus tuli kaotuse peale. Portfell kergenes põlwil.

Nüüd mängu seisma jätta, kus ta kaotanud 60,000 marka, oleks hullus. Tal oli weel portfellis 90,000 marka.

Mäng läks ohjeldamata hoos. Tuba oli kitsunud. Mängijate näolt kadus weri, sooned paisusid otsaesistel, meelekohtadel. Tuli tung panna kaalule kõik, hea õnne peale. Saatus pidi otsustama. Mis on elu, kui mitte mäng hea õnne peale?

Aeg-ajalt kuuldus küsimus:

„Kas weel?“

Wastus:

„Andke üks!“

Ehk:

„Aitab!“

Martini nägu kahwatas kord-korralt. Ta suu-

nurgad tõmbusid kokku kord-korralt. Ta põsed lõid alul punalaiguliseks, siis muutus nägu punaseks kui werega üle kallatud. Silmad lõid metallist sädemeid.

Waatajate reas kuuldus sosin. Siis waikis kõik.

Martini pani mängule wiimse summa, silmis hirmu-äike.

Saanud kaardid, kahtles, kas wõtta weel. Silmapilk oli saatuslik. Ütles:

„Andke!"

Järgmisel silmapilgul langesid ta käed kaartidega lauale, raskeb kui haamrid.

Martini tundis nagu rikas, kes korraga kehwunud. Siis kargas laua tagant, nähes, kuis wõitja külma rahuga raha oma poole tõmbas, naerdes kähinal.

Martini suubus majast; wõitja naer helises ta kõrwus ahelate kõlinana.

Ei laulnud kuldlind.

* * *

Martini peatas ukse!. Kauget, mustawas hämaruses kumasid kahwunud kaasituled kui walgeisse kärpidesse mähitud pead. Wihm aga sahises, wihm aga pahises. Sõitis mõni üksik woorimees. Siis jälle wihma sahin, rentslite solin.

Martini astus edasi. Ta talha jäi nagu painajalik uni. Ta tuikus kui joobnud; ta otsaesine lõõmas lõkkena.

Hämarus kattis linna musta lokaga, mille seas laternate kiirelised punktid, kalliskiwid. Kauguses kudusid mustawa öö ämblikud wõrke.

Kõik oli otsas! Õnn ei naeratanud talle wastu. Kuldne lind ei langenud püünisesse. Teda ootab karistus kui roimari. Ei ole miski, mis wõiks olema-

taks teha ta süüdi. Ta on end määrinud, oma elu rikkunud. Kust wõtta tal 150,000 marka?

Martini astus edasi kui somnambulismis. Ta tundis tina peas, ajusääsi asemel. Tas kees kui musta wee hallikas, milles walutaw hing. Ta nägi juba oma warjus detektiw'i, kes walwab, et ta ei põgeneks.

Ah see öö, see ahastuslik öö must kurbus!

Kas ei ole ühtki eksutooriumi? Kas ei ole inimest, kes ta päästaks?

Taamaale kaduwate tänawate laternad wenisid kui kaks hõbeahelat, kettides maju. Laternate kohal näisid märjad aknaklaasid kui silmad pisarais. Kõik oli nii kurb, kõik oli nii hale!

Martini tundis wiha Kõikiwõiwa wastu. Ta tundis end marionetiks nukuteaatris, saatuse tantsitada kuldlinnu muusika saatel.

Ta on kõlwatu, waras. Ta on üks langenud leht ses puus, mida kutsutakse inimkonnaks.

Martini jõudis koju, kui linn nagu must märg luige tõstis oma pealt öötiiwa. Talle näis, et ta poeb maija kui uss auku. Ta astus tuppa, kuhu oli jäänud hommikul maha lame äripäewa optimism, ja wõttis kirjutuslaua sahtlist rewolwri.

Martini tõstis rewolwri üles ja waatles ning nuusutas. Rewolwer oli ta käes kui külm lill, mis lõhnab surmaga.

Kas ei ole kõik, mis elus head, kõikumas mädanööril rippuwal kiigel kahe kuristiku wahel, milledest üks joowastus, teine — surm?

* * *

Martini ei tapnud end; ta armastas liig palju elu. Ta oli isegi öösse maganud. Hommikul ärkas

rõõmsana, mingi salajase lootusega. Karastawa külma weega pesi ta enesest kõik halwad mõtted, kartused.

Kollane lind ta sängi kohal laulis jälle kõik loo-used ärkwele.

Martini astus põksuwal südamel äri poole. Wihm oli üle: päike naeris jälle läbi kuldsete pilwe-juuste. Trotuaarid olid kui matist kullast, mille üle päikese kiired kui kuldkeeled üle kandlilaua. Linn laulis kui joobnud päikesest ja elust ühes weowankrite ahelate müriuaga, hobustekapjade plaginaga. Majade prill-aknad läikisid, heites sädemeid.

Martini astus kauplusse. Talle näis, nagu teak-sid kaasteenijad ta süüdi. Kassadaami silmad nagu mustad kaanid püüdsid kõik warjamise tast wälja imeda. Kuid mõistis pea, et see oli ettekujutus. Kõik kartus haihtus.

Kas sai ta eila raha? küsis kassadaam.

Ah ja, wastas Martini, seks lahkus ta küll kas-sast, kuid trehwas tuttawaga ja unustas. Läheb täna.

Ainus mure oli, et tullakse täna rewideerima, nagu oli teada antud. Siis oleks kõik plaanid ja päästekawatsused otsas ja ta peaks istuma raudristi-kutega akende taga. Kuid rewident tuli tawalikult wast nädal aega peale teadaannet. Oli weel mõni päew aega.

Siiski waatis iga hetk uksele, täis kartust, et lä-heneb saatuslik moment. Lõuneni läks kõik hästi.

Peale lõunat ei läinud ärri. Lebas kodus Türgi tiiwanil, kuulates kanaarialinnu laulu. Kuldlinnuke laulis puuris, mis rippus laes, omi ilusamaid laule:

„...Tola oled, kui nii ei tee... Siin on sulle toiminguplaan: Wiid õhtul kassasse tühja portfelli, pan-nes sinna kõikide nähes, öeldes, et täna ei jõua lugeda

enam, äri maja panna kinni. Sa oled ju ärijuht. Sul ju wõtmed. Kuula mind!

Õhtul, mõni tund peale äri kinnipanekut, lähed tagasi. Awad uksed, lähed sisse, murrad lukud, kuigi sul wõtmed. Wõtad portfelli ja kõik muu raha kassast, astud wälja, paned murtud luku moe pärast ette. See on kõik... Keegi ei wõi arwata, et sina seda teinud .. Sa wõid seda teha ka öösel, kuid parem õhtu. Sa wõisid ju midagi ärri unustada... Järgmisel päewal teab kogu linn, et käinud röömlid kaubatarwitajate ühisuse „Osa" peakaupluses..."

Nii laulis kuldlind.

Martinile ütles mõistus, et see ainus tee ta pääsmiseks. Kuid õigustunne ta südames küsis linnult:

„On see õige?"

Kuldlinnuke laulis:

„See, mis teed, ei ole kuritöö, see on karistus tehtud kuritöö eest, mida tegid, kui olid wabaks joowastuse, ihke käte wahel, pidades joowastuse üle printsiipide, üle kohustuste. Kuid kaotus näitas, et kohustus on üle joowastuse. On see kuritöö, kui enese pääsmiseks teed nagu warastaksid, sest warguse akt on ju möödas, nagu joowastuski?.. Ja kas ei karju inimkond: Päästa hukkuwaid! Kui sa end ei päästa, oleks see su hukkumine, isetapmine, eks? Seda inimkond ei luba... Nüüd karistab ta sind möödanenud joowastuse akti eest, öeldes: „Mine ja tee, nagu warastaksid!" Sest ausal inimel teha, et ta warastas, on raskem kui roimaril tappa. Aga ometi on fakt, et kui teha nagu warastaksid, siis ei ole see kaugeltki wargus, mis käib karistuse alla."

Martini kuulas, kuulas. Mõte, teha nii, kuis laulis kuldlinnuke, jäi ta pähe kui kiil. Ja kas wõiski

aferist teisiti, olles aegjärgu egoismi küüsis, kaaludes roima roimalise aegjärgu juriidilisest seisukohast?
Öösel sündis kaubatarwitajate ühisuse „Osa" pakaupluses murdwargus.

* * *

Martini teenib praegu edasi endises äris, pühkides leti taga kõik mälestused sest õnnetust summast nagu higi otsaeest, raputades otsekui uulitsaprügi saapail kõik julma öö kujutlused, mil ta elas läbi enam kannatust, alandust ja waewa kui kümne aasta wangipõlwe jooksul üks wang eales. Minewik näis talle kui haud mis ei anna wälja korjuseid.

Martini otsustas oma endiste tegude musta seina uute heade tegude pintsliga puhtaks wärwida. Ta ei käi kunagi enam Läti klubis; ei awatle teda enam kuldlinnu willerdus: ta lasi linnu puurist lendu, teadmises, et tal pole õnne, laulgu tuhat kuldlindu wäljas teistele.

Salapärane roim.

Ons miski weetlikumat, wõluwamat, paeluwanat, kui näha, kuis walge suwe kestes, mis pikk kui üks päew, mis täis meeli leewendawaid arome, näha, kuis ema Loodus toidab elu?

Ons miski weetlikumat, wõluwamat, paeluwamat, kui näha, kuis külwajast heidetud seeme hakkab tärkama, kuis lööwad kurdu leheringid, kuis paisuwad taimed, kuis pakatawad pungad, kuis kiikwel okkad täis marjakobaraid?

Aga kui saabub julm sügis, kui tulewad külmad, luituwad põllud, kui piitsutab puilt wilja maha raju kabe käsi, kui sügisene Maruhuligaan ühe puhumisega kustutab hilislillede wärwilised bengaalid, asub hinge mannetu wiha selle möödapääsematu, halastamatu Kõikiwõiwa wastu.

Üksnes seega wõiks selgitella kohutawat roima, millest kõneldi hulk aega teatud ringkonnis, käsi suu juures. Sellest waikis ajakirjandus kui nägal koer, kellele pistetud lõuge wahele tükk werist liha; sest asjale wäga lähesed inimesed, konserwatiiwsete kirjastusühisuste aktsionäärid, olid dikteerinud ajakirjanikkele ette waikimist.

Nimelt tappis ühe tuntud ärimehe tütar ära ämmaemanda, lüües talle kübarnõelaga lugemata armul pisteid rindu.

Daam tunnistas enese kohtus süüdlaseks. Mustas riides, nägu kahwatu kui lumi, silmad — smaragdid mandlite wormis, näis ta kohtunikkude ees kui mustal warrel kõikuwa wesiroosi peegeldus jões. Kuid kõige selle nukra katte all peitus kärme, elaw, leekiw temparément.

Daam ei öelnud muud kui:

„Ma tapsin ära ämmaemanda, et päästa tuhat elu".

Ta lahkus kohtusaalist süüdlasena. Ta saladus kirgastus üksnes siis, kui ta juure wangimaija ilmus sõbranna, niisama noor kui roimar, kellele awaldus Johanna.

* * *

Lapsena Johanna armastas nukukesi. Ta kujutles omale ette, et ta on ema, ja et on nukukestel hing, mis lendab nägematuna õhulistel tiibadel, silmad, mis näewad, kõrwad, mis kuulewad. Siis hellatles ja süleldas ta neid, nukke toites wiiekopika suurusist kausikesist, magama uinutades paberossikarbi suurustes hällides.

Laste armastuse, mida päris Johanna siit peale, saawutas oma täiuse, kui ta sai kahekümne aastaseks tundekaks, impulsiiwseks naisterahwaks.

Johanna nägi naisterahwas, emas, kes kannab ettewaatlikul liigutusel, raskel sammul kinnist sugu kui õrneimat nõu, kus peitus olemise saladus, pühaimat, weetlikuimat olendit, kes wiib wäljaspool ilmamustusi puhtas karikas peituwa elu pühitsetud armu-

lauale. Ta nägi ewas uut päewa, aastat, uuesti ülesärkawat kewadet.

Elu ei tahtnud, et täituksid Johanna unistused: weel kaheksümnewiie aastasena ei olnud tas ärkanud naisterahwas; ta oli weel wanemate lemmik ja ta kalbus moraalsesse idealismi.

Kuid siis sai tuttawaks meesterahwaga, tüübilise ajakohase boheemkonna esitajaga, kes oli noor, ilus ja kuum kui metsik täkk. Neiu awaldas talle oma laste ihke, armastuse; noormees awaldas, et tas needsamad kalduwused.

Nad sõitsid suwel Soome ühes neiu wanematega. Ühel päewal, wiibides Saima kaldal, awaldas noormees oma armastuse.

Eemal hullerdasid lained; wesi näis walgusewarjundites kui kollase, sinise, lilla siidilõngaga läbitikitud kangas. Wenisid põhja õhtu warjud. Kahwatus taewawõlwis huljusid pilwed sinkjaina suitsuwinedena.

Saima woogude sinise atlase sahina saatel joobusid hinged. Armastajad andusid üksteisele kogu oma nooruse wärskusega. Esiaegiste instinktide marud panid wabisema nende organisme, kõik kiud wibreerisid nende kehis.

Noormees heitis seemne kui külwaja.

Pea tundis Johanna, et oli kehastunud ta unistus. Ta kandis sest päewast peale keha kui kullast peekrit, mis täitunud kallima wiinaga. Ta mõtles õndsusrikka tundega eelolewa Madonna õnne peale.

Ah, tas pidi ju ärkama uus inime kui Aadam Paradiisis! Inime, kes saab wast siis inimeseks, kui tema saab wanaks! Inime, kes siis hakkab armastama esimese armastusega, kui tas on kustunud kõik armastuslilled! Inime, kes siis hakkab elu roosiaiast

noppima õitswaid õisi, kui need talle narwastanud! Inime, kes astub siis üle künnise ellu, kui astub tema haua äärele!

Kuid nagu iga lootuse taga seisab kahtlus, nii peitub igas rõõmus kannatusseeme. Miks pidi ta warjama teiste eest oma uue elu õnne? Miks oma suhet nooremehega? . . . Mis siis, kui ta kõneleb ära oma kallikesele, sest ihkas ka tema, et heidetud seeme hakkab kandma weetlikku wilja?

Elu sunnib meid weendumusele, et ühe tilga õnne eest, mis annab, wõtab tasuks täie karika pisaraid, südamewerd, hingepiina.

Johanna kõneles ära kallimale, mis tol oodata. Nagu langewad kerged riided õnne silmepilkel, et paljastada halasti tõde, nii langesid nüüd kõik lootused: noormees tõendas awalikult, et ta teda seega ainult tahtnud wõita, kui awaldas lapse ihke. Ei muud midagi tagamõtet, sest elu pea printsiip on: elagu elu!

Johanna kuulas noortmeest, kes kõneles wahutawal suul kui muiste riitor. Nooremehe sõnad kui piitsad lõid ta näo punalaiguliseks. Mida wähem naisterahwas meesterahwaid tunneb, seda enam neid mõistab. Tas närtsisid kõik lootuslilled, sest puudusid tõikingu kohustusahelad, mis olekssid needinud noore mehe ta külge. Ta oli talle mahawisatawaks paberossiks!

Mis peab ta tegema nüüd? Eks ole olemas weel mingi ühiskondline armamine? Oleks ta olnud lihtne naisterahwas, näituseks: toatüdruk, köögitüdruk, siis . . . siis oleks teine asi. Aga tema oli lugupeetud prowintsianna, ta wanemail oli oma seisukoht, ta isa oli linnawolinik. See oleks häbiks kogu kodanlusele. Iha wõib püsida troonil üksnes barbaaride

maal. Nüüd öelgu mitte tundmus ja instinkt, waid ka mõistus, mis teha?

Noormees andis siingi talle wõtme:

„Lase teha abort."

„Mis on abort?" küsis Johanna.

„Abinõu, mis wõib hoida kõrwale lapse ilmalesündi. Lähed ämmaemanda juure ja lased teha aborti. Mina katan kulud".

Johanna hammustas huult; ta ei teadnud midagi julmemat, häbematumat kui see. Ah, põrmu oleks ta tallanud petise arlekiini selja, kel puudusid igasugused filantroopised tundmused!

Johanna mõistis, et neist, kel pole kahes ihus üks hing, ei saa kunagi paar. Ta lahkus kallima juurest. Teel tuli tal imelik sõna meele, mida oli kuulnud esimene kord. Ta tahtis seda hüljata kui kõlbmata juustekammi, kaid ei suutnud: see nägis wiimsena abinõuna.

Seal silmas ämmamoori nimetahwlikese. Astus umbes sisse. Ootetoas, kus olid uste ees pakkind portjäärid, olid mitmed näopidi tuntud, lugupeetud, wäga wiljeldud naisterahwad. Kui tuli järg tema kätte, astus tuppa, kus wõttis teda wastu suur, kondine naisterahwas, kel walge riie üle kui habemeajajal.

Üleni punastades kõneles Johanna talle kõik.

See ei ole midagi, trööstis ämmaemand. Last wõib kõrwaldada, kui ta ei ole seda endas kannud üle nelja kuu. Ta juures käia wäga lugupeetud prouad ja daamid. Ta olla wäga wilunud; ta teha juba paarkümmend aastat sarnaseid „eksperimenta".

„Kuid miks käiwad prouad siin?" imetles Johanna naiiwilt.

„Seepärast", seletas ämmaemand, „et nad ei

taha olla abielutallis lehmadeks, kel ülesandeks — sünnitamine".

Johanna lahkus ämmaemanda juurest tülkudes. Siis seda otsisid need wiljeldud, lugupeetud naisterahwad ämmaemanda juures! Ja nüüd oli ka tema üks neist! Kuis oli ta langenud! Ei, ta ei tee kunagi niimoodi. Ta teeb nii, kuis nõuab loodusseadus.

Kulusid päewad. Kaks ja pool kuud möödanes. Iga päewaga laiktus Johanna murest ja kurbusest. Teda waewas teadmine: Mis siis, kui tuleb ilmsiks? Siis öeldakse ta peale näidates: „Nagu Rooma patriitsia daamid hullunesid tallipoistest, nii ka see!"

Ühel päewal ütles wanemaile, et sõidab mõneks päewaks oma sõbranna juure maale, kuid läks ämmaemanda juure.

Ämmaemand andis talle ulualust kolmeks päewaks, mille kestes tehti abort.

Kolmandal päewal, enne kui Johanna lahkus, palus omale näidata seda, kelles oli hukkunud ta unistus, ematunne. Nähes werist tombukest, ärkas tas Rebekka, Lea. Jubeduse wärin waldas ta ihu, wiha ämmaemanda wastu tundes.

Nii nagu seda olendikest, oli ta hukkanud aastate kestes sadandeid, tuhandeid!

Wähemalt tõendas ämmaemand seda.

Johanna nägi ämmaemandas kiskjat looma, pantrit, kes kisub lapsi emade käte wahelt, nägi kotkast, kes purustab raudse nokaga wäljaaudumata munasid, nägi wäärjumalaid — moraali, etiketi, ühiskondlist arwamist, kellele ta ohwerdanud oma lapse. Ja ei ole seadust, mis teda karistaks!

Wähemalt ei teadnud Johanna olewat niisugust seadust.

Johanna hing põles wihas kui tules lõõmaw saar. Ta teadis, et see, kes tapab, heidetakse wangi. Ta teadis, et see, kes warastab, saab karistatud. Kuid see tappis süstemaatiselt, tappis neid, kes olid kõige süütumad, puhtaimad, tappis, walades kihwti eluseemne peale, mis ei olnud weel jõudnud ajada juuri, et kaswada sirgeks, wiljakandwaks puuks!

Siis wõttis Johanna eriomase wiledusega kübarnõela, mida omas käes pideles, et seda pista kübarasse, kuid pistis ämmaemanda südamesse ... weel ja weel... kui see ju lamas maas . . .

Maskeerunud Muusa.

Kuulen weel Teie huulte werise nartsissi ettehideт, moderato tempos, p. pianissimo toonis: Miks waatan ma kunsti peale läbi elu prismie miks mitte ümberpöördult, nagu Teie?

Läkitades Teile selle kirja, nagu Publius Ovidius Naso herosdest Leander Herole, tahan Teile selgitella need põhjused. Õieti ei ole see kiri, waid romaan-miniatüür mu esimesest armastusest. Weel õigem: fragment mu esimesest armastus-romaanist.

* * *

Ma pühendasin enese aastate eest klassikalisele filoloogiale, olles omast kohast arkäoloog. Ma süüwisin mütoloogiasse kui Hölderlini Hyperion. Õppides tundma peale Zicero kõnede, Aristotelese traktaatide ja Epikteti isikliste huwide mõjul Ovidi heksameetreid, Euripidi tragöödiaid, Plautuse naljamänge, Plato kriitilisi dialooge, Titus Liviuse ajalugu, hakkasid mulle wiirastuma sageli faunid sõrgjalgsed, iharad satüürid, nümfid, menaadid, Herkules, Adonis, Venus ja lugematа hulk teisi muinsuskangelasi ja jumalusi.

Ma hakkasin armastama antiik kunsti.

Tahtes Teile tõendada näitlikumalt oma kiindumust kõigisse ülalpool mainitusse, mul tarwitseb ainult nimetada, et olin ehitanud tol ajal oma üliõpilaspõlwe

pööningkambri muinasaegu meelestawate embleemide ja ehetega. Nii olid kirjutuslaual jaraamaturiiulil: miniatüürne portselaanist Afrodite, bronsist Hermes ja martsipaanist Bacchus (mille olin ostnud alakorral asetsewast-pagarkauplusest, mille omanik oli suur martsipaan-taidur). Seinkel aga rippunesid mitmed pildid, millede ained wäga iseloomulikud mu tolleaegsele waatele,—nii kujutles üks Delosi, mille kaldal topaaswoolul liuglewad paadid suurte kolmekandiste Sabina purjede all.

Päiwiti weetsin oma „atriumis", lugedes Aristotelese traktaate, aga õhtuti wiibisin kahe tuttawa kursistka juures, kes walmistasid end kooliõpetajanna eksaamile. Olles õekesed, kellegi warandusliku taluniku tütred, nad olid ilusad kui lilled nende waasides, kandes riideid, mis Wahemere wõi Himalaja mägede karwa. Ent nende tubade sisustus oli nende ilule raamiks kuldseks. Ma pidelesin neid kõrgemaiks olewusiks, kes heidetud maise elu tolmu ainult saatuslikku paratamatuse tõttu.

Kirjutades neid ridu, sulab weel praegu mu südamewaha üksnes selle mälestusküünla loitwas walguses. Kuis olid nad armastuwad! Kuis rõõmustelesin neid nähes enam kui Phöbus Apollo Krösose kulla üle!

Esimene, Karoline, sarnales marmorist raiutud Venusele. Ta kulmude kuldsete wibude all olewad safiirsilmad olid täis Sabina melankooliat. Ta õlgadele langesid kumbagil pool luigekaela pakkude palmikute rängad hõbeketid. Ta walgele otsaesisele langes kurbuse warjund, aga ta hääles helises müütilise Wanemuise kandli heli. Ta liigutused olid eeterlised, klassikalised, ja ta oli sarnane õiele, mis puhkenud lahti ookeani sügawikus. Ta näis kui luule, kui Muusa Helikonist, kauge ja saamatu kui komeet taewaawaruses.

Teine, Poula, oli sarnane Aurorale. Ta pead ehtisid ruskawate juuste hüatsindid. Ta silmis sulasid ühte kiirelised ripsed taewasinaga, kus sähwel wälgud kuldsed. Ta purpursed huuled hammaste sädelusega õitsesid walgel silmnäol lillena täis kastepärleid. Alati lõbus, pealetükkiw, poisilik, ta oli kui kehastunud koit, Aurora, kui proosa.

Algul lähendasid mind nendega ainult liht-sõbralised suhted. Siis tundsin kiindumust Karolinesse. Ta oli mulle meelsam Poulast tol põhjusel, et ta proosalistes kirjutusis püüdis jäljendada Zicero wõi Titus Liviuse kirjutusstiili. Kuid kõige weetlikum oli wõrdluste sarm, kui ma õekeste seltsis lõunastasin wõi õhtustasin kusagil; siis wõrdles Karoline leiba Athena pagarite saiaga, kohwi Persia pomerantsiga, suhkurt Naxosi mandlitega wõi ploomidega, mis kaswanud Damaskuses, aga mu paberossi suitsu Süüria wiiruki lõhnaga. Aga kui lahkusime, ütles ta kui kunagi hellenlane: „Amfilohese täht kaitsku teid!"

Nii kulus aeg, kuni tulin äratundmisele, et oli Karoline wõitnud mu südame kui kord nümfid Herkuleselt Hilose. Too sündis suwel, kui külastasin õekeseid nende wanemate juures maal nädal aega.

Jäädes suweks üksinda linna keewa katla, katla, kus me olemine walulikus eneseleemises ära aurab, tundsin äkki kummalist igatsust põgeneda kaugele neist lugematuist tänawaist, mis lõikawad üksteist läbi ristkraawidena, korstnakaelust, mille ümber heitwad suitsulindid silmuseid kui poomisnöörid, majarankadest, millede hallid müürid heitwad inimeste nägudele musti murewarje. Tundsin piirita igatsust minna loodusse, mis toidab rohte, elajaid ja me mõtteid, loodusse, kus õitswate lillede, muhawate metsade, loksuwate järwede

ja päid tõstwate mägede lõhn oleks balsamiks mu hinge põlewaile haawule.

Kes lõi need haawad? Need werised südame-haawad?

Ma sõitsin maale, et saada selgusele. See oli täieline pagemine linnast, kus juures tundsin ükslugu oma taga surma raudseid põlwi.

Maal weetsin mõlemiga nädalpäewad. Kõndisime sageli metsas, sattudes emantsipeeritud meeleollu, kuulates looduse muusikat,—kuis sumisesid mesilased ja lilled, lauldes unelaulu loodusele, laulu, mis äratab ärkwele kõik uinuwad tunded. Wõi jookslesime angerwaksiades, ristheinas, kurehernes, kuna rohi sahises jalge all kui lained, kuna oksad praksusid jalge all kui kuuseoksiad tules. Wõi waatsime, kuis läbi lehestiku langesid päikselapid kui puu alt pagenud walguse jäljed; kuis uinusid puie ladwad weealustena merikaswudena, surnud tardumusse; kuis põesaist tõusew ehmunud lind otsekui nägemata käsil pühkis tolmu taewa siniselt fajaansilt; kuis rohi nagu silmnähes kaswas; kuis rohelisel murul liblikad oma lugemata wärisewate tiiwatulukeste sädelusega rühmas liugusid edasi läbipaistwana õhulisena wenena.

Ehk, tüdinud kõigist, kuulasime uuesti, kui helisesid kullerkupukuljused kullahalinal, maikellukesed hõbehalinal, helisesid, kõlisesid õrnemalt kui lillede õrnad lõhnad.

Ehk, sageli, kui tuhmjate lokkidega walge õhtu laskus kahwatu päewa huulile, waatsin kuis istusid õeksed murul kui kaks lille, mis külwatud looduse aida, rammusasse mulda, kui kaks metsa najaadi, kui kaks unist nümfi, kellede põsil õitsewate lillede lõkendaw puna, kellede näod wärwis punaseks loode walgus, mis kallas brongsi puude ja põesaste rohelisele siidile.

Kuis ihkasin siis Karolinet! Kuis juua rohtude, lillede, puie lõhna tast tahtsin! Kuis ühendada teda oma ihu wärinaga ihailesin! Kuis ihkasin juua ta punasuult armastuse joowastawad ekstrakti!

Kuid ei saanud ligineda talle; Poula jälgis teda igal pool. Seepärast kurtsin õhtuti üksinda roosakas-safraani-karwa taewa all, kus hõljusid üksikud pilwed kui õhulised tiiwad, millede tagant waatasid wälja wirwetawad tähed. Kurtsin warjudele, mis tõusid päikseloodel puude tagant sammetkuubis preestritena, kes tahtsid anda päewale wiimast terwitust. Kurtsin taewale, kuhu tõusis öö tuhandetähelises rüüs. Kurtsin ja igatsesin.

Kui lahkusin maalt, omasin teadmise, et Karoline oli saanud päikeseks mu uduses elus. Mu eluproosa muutus sest saadik helisewaks eepuseks, täis lüürilist õrnust, eepilist ilu. Hoidsin armastatule oma unistuste kroonid ja mu meel sulas teda jälle linnas nähes jääna ta palge kuldsete kiirte all. Ah, mu hing püüdis ta poole kui wiirukisuits jumala poole! Ma oleks tahtnud tunda jalge küljes Merkuriuse tiibu, et ta juure kihutada üle kõikide surmakuristikkude, üle saatuslikkude kõrgustikkude.

Kuid lootused teda saada uppusid kõik legionääridena keik põhjatuid täidemineamattuse soid. Kui sirinse Paani eest kaugenes ta minust. Ta taandus must neitsilise tagasihoidlikkusega, waadates mu peale külmal sfinksi ilmel. Kuid seda enam teda ihkasin. Mida kaugem siht, seda enam ta juure püüame, on tuntud elutõde. Aga Karoline oli mulle kauge kui rändajale Kalilea madalikus Capitoliumi kõrgustik.

Mind hakkas armastama Poula. Ma mõistsin seda kohe. Ma mõistsin seda ta wähesõnasuses, lugesin ta näojoonist, kogu ta naiselik-poisilikust sensibiliteedist.

Tundsin end ta armastusest rüwetatuks; nii wastumeelseks sai ta mulle sest saadik, kui märkasin seda. Ei iial wõi lahkneda sellele, kellele mu pilk saanud enamaks kui tuhat päikese kiirt. Ei iial wõi ma ihalda seda, kelle olek mu wastu täis salalisi lubadusi, andumusi, pakkumusi. Ei iial wõi tahta seda.

Ma ei tea, kui kaua mu sõprus nende olenditega oleks wõinud jatkuda, kui poleks tulnud juhtumus, mis tõi saatusliku pöörangu mu armastuses. Sügisel oli linnas miski heategewaks otstarweks maskeraad, kuhu tõttas kogu kohalik intelligents. Soowides õekestega seal trehwuda, asetasin enese Rooma sõdalase mundri: selga purpurse tuunika, jalga sandaalid, pähe kiiwri, kätte sõjakirwe. Nii maskeerunud, olin kui walguse jumala Helios-Mitra maine käskjalg.

Jõudsin pidule, saatuslikule pidule, mis täis fantastilisi muljeid.

Mäletan:

Orkester keewana katlana kohises, kihises, wihises, kus mulises muusika ahastuslikult nutwana, hoiguwana, paluwana hõbehallikana, mille sekka kontrapass sumas parmuna keik jääskede kihinat. Kristallist kroonlühtrite all, mis kui lakke riputatud kroonid täis sädelewaid kalliskiwi-küünlaid, jooksesid, käisid, weeresid, hüppasid, kükitasid arlekiinid, kandes panjeere, pierrot, nuttew puuderdud maski taga, kloun, põristes gonge, Thalia, heinaküün, Ceres, korstnapühlija, weski, herrad mustis sabakuubis, daamid ballikleitides otsekui sahisewad sisalikud. Peeglid aga ümber saali peegeldasid pidulisi, sädelewaid kroonlühter-kroone, orkestrante ühes kapellmeistriga, kes wehkis käsi metsikul hool, raputades siia-sinna kahujunkselist pead.

Kuid Karoline ja Poula puudusid, wõi ma ei tunnud neid.

Kas nad olidki siin?

Olin täis üksinduse spleeni. Läksin puhweti ja jõin-jõin... weel ja weel... Teised tantsisid, minuga oli ühes aga mu piiritu kurbus ja tõstis klaasi, kus hiilgas wiin kui purpur kristallis.

Äkki kuulsin oma taga mahedat heli:

„Kas te joote sellest ametist-peekrist nektari wõi falerni?"

Ma pöörsin ümber. Ma nägin Karolinet ja Poulat kui kaht pilwe läbi joobumus-udu. Nad olid rüütud walgeisse tuunikaisse, wäiksekaustalised rinnad all punaseid linte, peas säbelewad diadeemid, silme ees mustad maskid. Nad olid nii üksteise sarnased, kui peegeldaks üksteist wastu nägematuis peeglites. Kuid ma tundsin siiski Karoline ära ta wõrdlus-lauses. Ma ütlesin:

„Ma jõin nektari, mu Muusa!"

Karoline wastas:

„Orakel ennustas meile ammugi Oziris-templis maskepalli."

Ta ulatas mulle graziöösis poosis käe, waadeldes mu otsa maskiaukude läbi silmiga, mis lubasid nii palju... nii palju... nagu seda ainult Poula oli lubanud. Õnnest rõkjuwal südamel wiisin mõlemad saali. Karoline krüsanteemi-karwa siidituunika kahises mu kõrwus serawiimi tiibadena. Saalis palusin Karolinet tulla tantsima. Mulle näis, et keerlen planeedina lõpmatus sfääris, hoides oma kaaslast kui kotkas Ganimedi. Nagu kaks Walt Whitmanni kulli andumuse ekstaasis, nii keerlesime walsi elawana rattana.

Tol õhtul jõudsin järgmisele elutõe mõistmisele: Inimesed, olles maskideta, warjawad reaalses elus enam omi tundeid nägematu maski taha kui maskeerunult, mil lasewad sageli ahelaist walla kõik esiagsed instinktid.

Sest Karoline näis nüüd wast mind nägewat: nagu ta oli harilikult kartnud mu kokkupuudet, nii püüdis ta minuga ühineda nüüd. Ta oli hulga enam awameeldunud tol õhtul, kui Poula kogu me tutwuse kestes, mil mulle ilmutas armastust igas liigutuses. Kuid Karoline ühtlustus minuga oli teine. Ja seda seepärast, et ma tahtsin teda. Wõib aga olla seepärast, et ta nüüd, waski taga, julgus, mis oli mulle seda wõluwam, et tuli ootamata?

Tuhanded uinunud tundmused laulsid minus kui öönikud ärgates hommikul: ta on sinu, ta armastab sind!

Me lahkusime pidult põgusi, jättes Karoline õe maskepallil saadud austaja hoolde. Wäljas kallas öö planeedid ja linna pimedusega üle. Ainult mõned üksikud laternad kumasid kauguses kui õrnad liiliad pikkil warril. Siis istusime woorimehele. Sõitsime sihita. Aga kui Karoline sosistas mulle kõrwu: „Osculare me!" suudlesin teda ta soowil ja, julgudes ükslugu, käskisin woorimeest sõita minu korteri ette.

Ihaldatu tuli minuga. Ülenesime kolmandale korrale. Nagu kuldse elu uksed awanesid mulle, kui lasin teda oma tuppa hilju. Astudes kärawast mürast siia waiksesse kambri, näis kui astuksime Egüpti waikuse ja tarkuse ema Isida rüppe. Ma süütasin ühe „alabastri-lambi" — küünla. Wäike walguskuma wärises seintel.

Järgmisel hetkil wahwusin seewõrra, et külisin iharalt Karoline üle meelitussõnade topaasidega, berilladega, safiiridega. Soonis weri süttis armastuswiinast. Põletasin ihaldatu silmi meeletute suudlustega. Mu käed eksisid ta frisuuri ketrusse, juustehoog mu sõrmi wahel tundus soe kui wesi. Ta ahta keha wärises mu käte wahel kui hirmunud lind.

Iha asendas meid tuhandele tulele. Karoline heitis mu kallistusis oma rüü, nagu heidab puu lehed sügismarus.

Nägin teda oma ees sängis, nagu ei wõinud kujutella iial, nagu olin teda näinud ainult unistusis.

Ta õlad walendasid lumena mägede tippudel. Ta jalad olid õrnad kui õied; nois hiilgas pikkade roosa küünte emaal kastepisaraina roosatawail õislehil. Ta käsiwarte kuldne karwandus oli kui Libanoni poolelõunene taewas. Ta silmad olid kui uksed, mille taga kogu elu saladused.

Waatasin hämmastanult.

Ta oli sängis mu ees kui ilus ohwrianne altaril. Tundsin end ta jumalana.

Weetsime selle öö küünlatulukese kui ühendatud saatuse walgusel, maitstes kõiki armastuse saladusi, junes elujooki. Ta neitsilikkus oli mu käes kui lill, mis hommikuks lahtines. Suur oli meie aldumus. Kuid wõtsin teda maskeerituna: uskusin maski taga teda õieti wõitwat.

Meid petab elu igawesti, ka siis, kui elame — nägemusis.

Hommikul äratasid mind kirikukellade kaebused seina taga; oli pühapäew. Päikse kuldne walguskuma langes läbi siidiciede akendel mu kaaslase peale. Mask oli weel ta näol. Siis wõtsin hilju noa oma riiete taskust, soowides lõigata katki paelad, et waadelda ta nägu. Miks pidi ta mind häbenema peale selle öö? Nüüd, kus me küllastunud andumusest?

Tegin nii.

Kuid kargasin, ponnahtasin. Näis, nagu oleks pandud kuum raud mu kõrwale sängi. Ah, see oli pettumus, wiirastuslik pettumus! Mu kõrwal lamas Paula, ei Karoline... Wõi oli see miraash, hallutsi-

natsioon? Ei... Seal oli Paula — proosa, kes must hajutas iga kujutluse eeterlikust luulest — Karolinest. Kui wastik näis ta nüüd!

Mu unistused kadusid tõuswana auruna, lagunesid kui tolm tuulepuhanguil. Tundsin, kuis mu näole langes kurbuse ilme kui Korinthi sammaste wari. Mu süda peksis kui lõhkemisel. Tõusin sängist, kus see, keda olin kogu öö kirgede ekstaasis süleldanud, näis nüüd inetuna fuuriana, kes mult röövinud mu pühaimad tunded, kallistused, suudlused—kõik, mis wõib üks armastaja annetada ihaldatule.

* * *

Lõpetan oma miniatüürse pettumus-romaani. Pealgi ei ole ma näinud sest saadik õekseid. Olen hakkanud waatama sest ajast elu peale läbi teise prismi, nähes kunstis maskeerunud elu. Ja nii wõerastaw, kui see näib, tegi seda kõik naine, kelle huulilt nõrgus wale kui salamandri huulilt kihwti, naine, kes peitis maski taha tõe, nagu peidab pilw päikese.

. . . .

Punane mäss.

Tuulekeerde sündides pöörles, weerles, kihutas hulk halle tolmurattaid tagasi, punane auto edasi. Üleal sinkjas taewas lagus kahkjas pilwestik kui pelutud pagew lambakari. Mõlemil pool maanteed jookstes kuldne wiljawäli kui rügement põgenewaid sõdurid, pead ees.

Kaugel ees paisus linn, mille kuldseid riste ja pikke torne piiras wabrikukorstnate tahmunud küünal-dewõru, mis suitsedes otsekui walasid taewa hõõguwate ääside ees töötajate werd. Üle linna hiilgas kuldseis walgusewarjundites päikese kuldkiireline pärg.

Schoffer, kel kui awiaatoril tuhkrune müts kul-mudeni, kust algasid hiigla-prillsilmad, mis katsid näo lõuani, istus rahulikult, silmi pööramata radiaatorilt, otsekui tauker wenes. Tema taga istus mugawasti suur, tüse, auwäärikas isand omas läies prestiishis. Isanda raswanenud põskede kohal, mis rippnesid kui laks linnupugu, sädeles lame õlgkübar kui teine, tae-wast maha langenud, wäike päike. Ta oli rüütnud üleni walgesse suwirüüdi, hambus tossaw meriwaigust sigarpits, suwikuue nööpaugus punane lill kui pokaal täis punast liköööri.

Sõitis miljonäär Esko, kes rahaasjus võitnud võrratu seisukoha ilmasõja aegu, mil tõstis raha raudkappi kui hargiga heinu lakka. Nüüd võlus teda lõbus elu oma epikuurilikkusega ja ta armastas hullustavaid sõitusid hüllitwai autol linna ja suwituskoha wahel.

Esko nõjas enda laia kogu hästi istmele. Ta paljastas pea; tulid esile harjasjuukied. Ta mõtted koonesid. Ta nõtkus auto tõukusist. Tõusis üles sinkjas suitsuspiraal, mida tuul lõhki käristas kui lindi, kandes tükid sinna-tänna.

Esko mõtiskeles. See shoffer oli wäärt, et teenida miljonäär Eskot. See ei juhtinud kunagi, nagu eelmine — kelle wiskas Esko autost wälja kui kõlbmata, wettinud sigari — auto sinna, kus wõiks trehwata töölise leske, kelle lapse sõitis wigaseks Esko. Ta nagu haistis, kus wõiks trehwata naist, kellega kartis kokkupuudet Esko. Sest kus see naine iial Eskot nägi, seal arwas õigustatuks anda teotust talle kõikide ees. Ta tõstis rusikas käed, kus wangis wiha, mis paaritud kättetasu soowiga, Esko poole ja karjus, et see rahaga ära ostnud seaduse. Sest kohus oli tunnistanud tühjaks ta nõudmise, saada Eskolt wigastatud lapse eluaegse ülalpidamise raha.

Sõimelda miljonäär Eskot kõikide ees, see oli teotaw!

Shoffer andis ohwriannet kiirsõidu jumalale. Möödanesid tulisel ajul: heinamaa, mille roheluses koputasid niitjad kõlata wikatitega, kuldne leiwawiir, majad ja oliiwised metsad. Autoga lendas wõidu kimalane, kuid wäsis ja jäi maha. Tuulekabi lõi ninna bensiini lõhna. Eemal aga paisus, kaswis graniidist, klaasist ja rauast linn.

Auto suundus lähemale haamerdawaile rauatehastele, kus korsnaist roomas taewasse mustadena madudena tööliste wiha. Auto kihutas ruikudes mööda tehasist, kus mühises sees kui tuhat töötawat weskikiwi, jättes mälestuse Eskole, et seal töötab ta waenlane. Auto kihutas kaugele waesuse ja mure linnaosadest, alewimajust, millede ees mänglesid lapsed poris, lapsed, kahwatud ja elutud kui sündinud kirstus, kui kaswanud haua warjus.

Auto kihutas puhudes kontr-tramboonı mööda wakjali portaalest. Auto kihutas südalinna, kus woolas tänawate kanaalides elu kui sogane wesi. Mängis polkat tänawa orkester: telegraafi harasõrmed tõmbasid kandli keeli, helisesid trammide trianglid, wilistasid piitsflöötid, lõid kabjad tänawate asfalt-barbaane, põrisesid weowankrite lamedad parwed.

Esko lasi pidada talweforteri ees. See oli uhke maja, ilustatud suurepäraste karüatiitidega. Ukse awas majahoidja, hall ja küürus kui sammeldanud känd. Nähes härrat, paljastas hõbejuukselise pea.

Esko astus sisse. Ta käis läbi kõik maitsekalt sisustatud toad, saalid, kus peeti talwel Põrgu tsaari pidusid. Kroonlühtrite klaaspulgad, mida pistsid päikese sajad kiirenõelad läbi, hiilgasid kui wäiksed seitsmewärwilised wikerkaarid. Kujud nurkades olid tardunud omis poosides. Peatas pildi ees, mis kujutles purpurmantlis kuningat troonil — jpealuude kahjal, mille ümber kaswis hulk kihwtiseid mandragoore. Nägi, et oli puudutamata hulk iluasju ja muid mööbleeritud tubade akfessuaare.

Esko telefoonis suwimaija abikaasale, siis lahkus majast. Ta tegi linnas mõningaid ostmisi, sõitis

ringi ja tundis isu hästi serweeritud toitude järgi, mida ei wõi saada paremaiski restoraanides. Köskis sõita tagasi. Jäi maha südalinna taaos. Möödanesid alewid, wabrikutööliste kasarmud. Liginesid tehased. Wabrikutorud üürgasid põrinal, tuletades meele hiiglaparmude lende.

Esko märkas äkki üllatult: liginewa raudatehase ees mustas inimrühm, lehwisid punased lipud kui werised koidud, lauldi rewolutsioonilisi laule, hakkas autole wastu liikuma mass, must kui tindiwoolus.

See ei wõi tähendada muud kui streiki, mõtles Esko. Ja nüüd tuleb kahtlemata lesk, kelle lapsest ta üle sõitnud. Lesk töötab ses tehases, sest kord õhtul, mööda sõites siit kui töölised õhtunesid, oli naine äsjsitanud töölisi ta peale. Esko pääsis kiwirahe alt auto kiirejalgsuse tõttu. Ta sõitis sest ajast peale ainult sel ajal siit mööda, kui teadis, et töötasid töölised sees wõi olid juba kodus. Kuid täna oli streik. Ei, nüüd ei wõi ta sõita mööda siit mingi tingimisel.

„Tagasi, kuulge, Teie, tagasi!"

Oli hiljanenud Esko hüüe: nagu maruhoost ajus auto ruikudes tööliste jekka, jäädes peatama wabriku wärawas, kandes sinna otsekui rikkuse kehastuse, orjade iidoli Mammona. Pidi miski juhtuma olema, sest schoffer kargas maha, wahtides autot eest ja alt. Töölised aga, mustad kui tushijoonistused albumis, waatasid waenulikult, ähwardusilmel. Paljud jäid waatama siia, paljud ühinesid linna minejatega, läbisegi hüüdes:

„Maha raudsed wäärjumalad!"

„Maha kapital!"

„Küllalt oleme olnud härgadeks rikaste ikete ees!"

„Küllalt oleme annud jõudu!"

„Küllalt oleme saanud tasuks nälga!"

„Elagu wabadus! Maha rikkad! Maha rikad! Maha rikkuse jumalad!"

Esko tundis, kui oleks see kõik sihitud talle. Ta istus kui tulistel sütel. Ta kõrwalestab hakkasid korda korralt punanema, ikka enam ja enam, paistes lõpuks kui kaks punase ninarätiku nurka. Ta oleks ei tea mis annud, kui oleks kaugel siit. Milliseid kogemusi ei saa meel näha miljonäär Esko.

Esko suur kogu pööris täies laiuses wäikese schofferi poole ja karjus sellele kõrwu:

„Mis on juhtunud? Miks ei sõida edasi?"

Schoffer karjus wastu:

„Korporaator on wigastatud."

Tööliste wõru ümber tõmbus ikka koomale. Teiste seast eraldus naine, kelle lapsest sõitis üle miljonäär Esko. Ta nägu, mis oli hall kui hapnikus leotud tsinkplate, muutus wihast punalaiguliseks, aga ta ümarais öökulli silmis hakkasid hõõguma punased söed. Ta tungis auto poole kui kotkas, kes walmis kargama saagi peale.

Jõudnud auto juure, peatas üht ja teist töölist, näites Esko poole oma luiste näppudega. Wõttes hirmsa seisangu, paljastas hambuta suu, milles otsekui leiwakoorikate wiilid hambad maha raspeldanud, ja karjus:

„Waadake, seltsimehed! Kuulake, seltsimehed! Nääge seda rikkuse jumalat seal! Kes see on? Miljonäär Esko! See on see, kellest olen kõnelenud teile! See on see, kes oma rahaga ära ostis õiguse!

Kuule, rikkuse jumal! Werehigiga olen õlitanud su raudseid liikmeid — masinaosi! Weriste pisaratega olen nuhnud su ülekohtu üle! Ole neetud sa, rikkuse jumal! Ole neetud sa, waewatute were, töölajate higi jooja! Kõikide nimel, keda wigastasid, kõikide nimel, keda orjastasid, kõikide nimel, keda wägistasid, — ole neetud, ole neetud, ole neetud igaweft ajast igawesti!"

Ta peatas, hingeldas ja jatkas:

„Seltsimehed, andke neile surmahoopa, kes meid teiwa asemel söötnud surmaga! Seltsimehed, wisake tuld nende sängidesse, külige katku nende tubadesse! Seltsimehed, andke talle kiwidega, wasaratega! Andke talle!"

Esko lihawais kõrwus kõmisesid need sõnad sõjatrummi äikestena. Ta kõneles midagi enese wabanduseks, kuid ta sidetu kõne oli kui segane lipp tuules. Naine äsitas wahetpidamata; wiha kajastus tööliste seas ja lagus kui katk. Lõpuks pühkis wiha ähwardused, sõnad nõudsid tegusid.

Seal-teal ümber kuuldus:

„Maha miljonäär Esko!

„Löögem teda koerapiitsadega!"

„Löögem wasaratega puruks ta pea kui pähkli!"

Esko oli meeleheitel. Oli wõimata nende sõnade usutawuses kahelda. Ta tahtis olla siit kaugel, kaugel. Ta elu kestes olid wõidelnud ta olemise eest teenijad, palgalised, aga wõitluseta elu ei loo kangelasi. Ja kuigi osutas wäliselt külmawerelisena, küsis siiski:

„Kas on siis tõega lõpnud kõik? Kas pole mingit wäljapääsu siit, kus ta saatus tuhande käes kui põlew küünal, mida wõib häwitada kerge puhumisega?

Kas ei ole mingit wäljapääsu siit, püssirohu aidast, kuhu wisatud löömaw wihatungal?"

Ägedad töölised lähenesid, sirutades käsi. Kammuiaw silmapilk.

Auto sõitis ükski täiel ajul edasi nöörsirgel teel. See oli wiimne moment. Taga kuuldus wihaseid sajatusi, wandeid, needeid. Kuid mõnikümmend meetert edasi kihutanud, jäi auto seisma uuesti. Töölised hüüdsid wõiduhüüet; üks osa eraldus linnaminejaist ja hakkas tulema auto poole, wihane kotkasnaine ees.

Shoffer wopsas autost uuesti wälja, waadeldes autot ülalt ja alt läbi sädelewate prillklaaside; lõpuks hüüdis ehmatusest pool surnud Esko poole:

„Wiga on ahelais wõi tsilindrites."

Need sõnad langesid Esko aiju kui sulatina. Ta oli enda kinniwõtus kindel. Oli otsas pääsmine. Seisukord läks talumatumaks.

Wõis ta aimata, et saawad ta olemise silmapilke nõelama sarnased saatuslikud ootamatused? Oo, taewased wõimud, miks te ei hoiatanud, et sattub wäljapääsemata seisukorda miljonäär Esko!

Esko waatas tagasi hirmunult. Kotkasnaine lähenes kõigi ees, sirutades Esko poole käed kui wihane madu harase keele. Tema taga terwe malew mustades ja sinistes tööpluusides inimesi. Üks pikk noormees, kelle nina punas peedina, haaras wilkalt maast kiwi ja wiskas auto poole. Tema eeskuju matkisid teised. Wastu autot ja üle lendas kiwirahe.

Esko oli kössi tõmbunud, pannes küünarpead põlwile, põsepugud lihawaile käsile. Ta oli kahwatu kui keisaks surm selja taga.

Shoffer kargas all kiwirahet platsi. Esko julgus:

ootustäht lõi uuesti sirama. Ometi kord! Ei iial, ei ial saa ta unustama schofferi teenusid!

Lootustäht siras ainult weidi aega. Wihane karje huulil, märkas Esko: auto hakkas liikuma tagasi, wastu wihast märatsewale inimrühmale. Töölised karjusid:

„Tõmmake ta wõlla!"

„Wõtke teda raudsete pihtide wahele!"

„Wirutage ta surnuks kiwidega!"

Keegi hoiatas:

„Ärge loopige ilmasüütaid: schoffer on niisama sugune proletaarlane kui meiegi;"

Siis karjuti kooris:

„Püüdke teda elawalt, et me wõiksime ükshaawal murda ta liikmeid ja heita neid söödaks koertele!"

Auto oli juba tagaspidi jõudnud üsna tööliste ette, kes olid jätnud järele kiwide loopimise ja olid walmis kargama autosse.

Esko nägi juba oma suure lagu taiutumalt maas, kuna töölised tallasid ta korjust; ta rööbgataski juba nende all surmaheitluses. Ta nägi, kuis naine lõikas läbi ta kõri, kiskus noaga südame rinnust ja wiskas nälginuile söögiks. Esko sules silmad. Ta nägu oli haletsetaw. Ta ootas, kuis haarawad ta liigetesse kinni raudsed käepihid, kuis pigistawad teda kontideni küüte nõelad. Kuid see jäi tulemata.

Auto wõnkus, wankus. Awas silmad. Auto tuias rügades edasi noolsirgel teel, kus asetses ühel pool wersta pikkune plank, teisel pool lage plats.

Esko laiale lamedale näole langes rõõmu muhje. Ta oli pääsenud! Oli waba! Wõis jälle tunda lõbu kuldsest päikesest, sinisest taewast, laiadest wäljadest, kogu

enese olemisest, milles peitus ta elu mõte ja sihi saawutus. Wõis jälle tunda ihade magust wärinat, werepõlemist.

Auto lendas paarsada meetert ja jäi peatama paukudes kui sada püssi. Siis waikis, aga waikus oli õudne kui surma kuristik.

Kaugel taga kuuldus tume koha, nagu oleks kihisenud kihwtiseilaste parw. Tööliste rühm marunes weel enam, pidades seda mängu enda narritusels. Schoffer istus paigal, liikumata.

Esko pööris ta poole oma suure lameda häälega:

„Jumala nimel, mis see kõik tähendab?"

Schoffer sõnas tumedalt:

„Ei ole teha enam midagi — bensiin on otsas."

Esko tundis nõrkust kogu omis liigetes. Ta sai meeletuks wihast. Kuid tal ei olnud aega sõimelda schofferi lohakuse pärast, kui oli waja mõtelda, kuis pääseda. Sest töölised ligenesid uuesti autole, karjudes wihasemalt kui kunagi, tõstes rusikaid ägedamalt kui kunagi. See liginew inimrühm oli hirmus kui kiskja looma werised hambad.

Karata wälja autost ja pageda jalgsi? Kuhu? Paremal pool takistas pagemist hiiglaplank, millel ei näinud lõppu, pahemal pool asetses lai lennuplats. Neid oli wõimata kasutada, sest lahjunud töölised oleksid oma pikkade peente koibadega peagi Esko kannul. Samuti oli wõimata parikadusseerida autos. Mis teha? Mis teha?

Esko kisfis silmad pilutlesid ringi meeleheitel. Pääsmise lootused warisesid kokku. Kuid äkki pööris schoffer näo Esko poole ja ütles talle terawalt otsa waadates:

„Ma päästan Teid, kui annate kümmetuhat marka."

Esko hüüdis otsekui päästeankrust kinni haarates:

„Ma annan Teile wiisteist, kakskümmendtuhat marka, kui mu päästate. Kuid mul pole kaasas enam kui mõni sada."

„Mul kaasas wekslipaber," jõnas shoffer, „kirjutage alla tindipliiatsiga."

Esko suur kogu kõhkles. Ka see shoffer, nähes, kus ta nõrgem koht, andis löögi omalt poolt. Ta waatas umbusaldawalt shofferi poolkaetud näkku. See mees, kelle käes ta elu ja surma wõtmed, kelle käsu all ta saatus kui auto tormas, näis ta meelest erakordne kawal. Milline see tõhus põhjus, millega teda wabastab?

Siis lõi pilgu tagasi, kus juures pisenesid ta raswanenud silmad kaheks joonekeseks. Wihased tööliised lähenesid karjudes: „Alistu, rikkuse jumal!" Wihane naine käis nende ees kui saja wihase käe ja pea kehastunud hing.

Esko näo üle käis wärin kui käib wärin üle wetepinna läheneva züklooni eel. Ta tundis soonis were tardumust. Siis asetas kuldraamidega prillid ninale; wiimased jäid wärisema kui parmu tiiwad. Wõttis pliiatsi wärisewail sõrmil, asetas taskuraamatu põlwile ja pani peale wekslipaberi.

Shoffer dikteeris, et miljonäär Esko maksab kakskümmendtuhat marka kirja ettenäitajale.

Kuid Esko wiiwitas. Lõpuks ütles, waadeldes üle wärisewate prillide:

„Noh, päästke mind!"

„Andke wekjel siia!"

Esko kõhkles weelgi; tas kõneles wäikekaupmees.

„Kuid...."

„Andke siia wekjel!"

Esko waatas tagasi. Inimesed liginesid pahendeliselt mühawana lainena, milla liikuwusega kotkasnaine kõige ees kui wedur, et wiia rongi kättetasu jaama, transport rongi, mis wedas eluraskuste koormat.... Peetninaga tööline eraldus teisteft; ta silmis löömasid weretawad wäsjutõrwikud.

Esko andis weksli shofferile. See kargas wälja autost, lähenedes wastu töölistele. Ta wehkis kätega ja kõneles midagi, mida kuulda wõimata. Peetninaga tööline tahtis läheneda autole, kuid teda kutsus tagasi wanem tööline, kondine kui surm. Lõpuks kuuldus waikus, kui peaks seatus ise aru, kas jälgida teda wõi mitte.

Esko püsis autos põksuwal südamel, seirates meetinglasi aineti üle ninale uunuenud läikiwate prillide. Ta teadis, et on kaalul tema elu ja surma küsimus. Iga hetk näis talle pikk kui igawik. Iga minut suri ta sada surma, tundes juba oma südamelööki waenlase raudsete sõrmi wahel.

Wiimaks tuli tagasi shoffer. Töölised jäid paigale, nende seas wihane naine. Shoffer kargas tagasi autosse ja.... ja pani auto liikuma, kui oleks ta ülem bensiinist.

Auto tuias kui tuul, lendas kui nool. Esko ei waadanud kordagi tagasi, pidades meeles Loti naist. Siis hakkas tundma wiha. Ta nägi end petetuna, narrikesena. Kuid ta taltsutas end. Kui aga auto kaugel surma hädaohust, polnud piiri pahekfumisel.

Siis pettis schoffer wälja tahal Ta waletas ainult, et otsas bensiin. Milline häbematus! Milline tursus!

Soowides olla selle mõistatuse Edüüp, hüüdis Esko wahwunult:

„Wõllaroog, mis tähendas see mäng, see pettus, mis oleks läinud maksma mu elu?"

Schoffer tasandas auto käiku, pööris kattunud näo Esko poole ja kõneles:

„Oleks saanud wigaseks pekstud tööliste poolt Teid, ei oleks kahju sest kellelgi: Teil on wara ja teenijaid, Teie elu oleks kindlustatud surmani. Kuid teine asi selles peab töötama päewad läbi mekaaniliseua automaadina. Ja selt wõtsite Teie ainsama parema tulewiku lootuse — lapse. Ja oli Teil häbematus wõtta adwokaadi, et ära osta kohtunikke, seadust. Sest adwokaadi wõtmisega ostsite ära seaduse. Siit mu toiminguplaan. Mina petsin Teid, püüdes kinni juhust, kui auto omawoliliselt streikijate seas peatas. Edasi aga waletasin, et auto wigastub, et otsas bensiin. Sett... sest ma sain Teid seeläbi panna seisukorda, mis sundis Teid maksma lesele ta õiglase nõudmise .... Seda sundis mind mu südametunnistus.... Inimesed kummardagu ainult oma hinge seadust, hinge kohut, jumalat...."

Schoffer peatas, tasandas weel enam auto käiku. Esko kuulas üllaltult; siis hüüdis läbemattult:

„Ja seda kõnelete Teie, schoffer, petis, kes oleks wäärt lasta panna ahelaisse! Pidage meeles, see ei ole jäätud nii, kui Teie ei anna tagasi weksli."

„Kes olete Teie?" hüüdis schoffer mõtlikult. „Te olete ussi jälg liiwal, mida aegade marutuuled puhu-

mad olemaituks.... Ma andsin wekoli sellele, kel oli õigus seda saada, — wigastatud lapse emale.

Tean, et mind peetaks petiseks, Teid õigeks. Kuid pidage meeles: ma petsin Teid, kuid jäin puhtaks, sest mu pettust kroonib heategu. On ju olemas ilmas süütegusi, mis õigupoolest heateod. Kõike seda mööndes wõin kinnitada, et Teie, keda mõistab ostetud seadus õigeks, ei wõi öelda omale: mu südametunnistus on puhas, ma ei ole teinud halba inimkonnale! Kumb on seega suurem süütegija, kahjulikum inimkonnale — kas mina, kes petsin, et aidata waest, wõi Teie, kes ostis seadust, et wõtta abi õnnetult?"

Schoffer peatas jälle, aga Esko hüüdis:

„Tont wõtku, mis läheb Teil korda Teile wõõra lese adwokaadiks hakata?"

„Nad pole sugugi mulle wõõrad," sõnas schoffer. „Ühine waesus ja puudus ühendab inimesi nagu ühine hädaohtki.... Kuid arwake ise, mul on naine ja wiis last.... Ma ei suuda aidata neid kõiki, keda tallab põrmu rikkuse jumal... Pealegi on wigastatu emal peale wigastatu weel neli last, kelledest tulewikus wõiks tulla kasulikud kiwikandjad ühiskonna hoonele...."

Esko hüüdis wahele:

„Pidage... Ma ei mõista, mis sunnib Teid sellesse mängu omi kaarta heitma! Ons see naine Teie tuttaw?"

„Tuttaw... niikaua küll, kui ta teab, et ma pole Teie teenistuses... Taewas hoidku, kui tal oleks aimust, et teenin Teid, despooti, türanni, siis... siis ei tohiks ma oma jalgagi tema juure tõsta... Ma ei oleks ka Teid teenima tulnud, kuid mind sundis puudus... Ja seda, et ta mind nüüd ei tunnub,

wõlgnen sügawale mütsile ja prillidele, ja et ma kunagi pole läinud ta juure ses „shofferi hallis kuues."

„Pidage!" hüüdis Esko uuesti: „Kes on siis Teile see naine?"

Shoffer wastas:

„Ta on... ta on... mu ema..."

Esko leenis tummunult pehmele istepadjale. Ta ei kõnelenud sõnagi. Ainult tundis, kuis ta aju pilwestikku walgustas teadwusesäife.

Auto lendas edasi, ikka edasi. Teeäärsed põõsad keerdusid ringi kui madalad nunnad tumedais rõiwis. Nõrelised puud laotasid rohelised käed, haarasid kinni üksteisest ja mängisid ringmängu kui preilid rohelistes tuunikais....

Sõitsid wastu talunikud üleni hallis tolmujahus. Tuli wasta lambakari; autot nähes tõusid sikud teerajal üles omil kaunijalgel ja seadsid walmis sarwed, et anda tunda sarwehoope pealetormawale rööküwale härjale.

Auto lendas awateel edasi, ikka edasi, nagu tagaaetuna julma saatuse tulest ja mõõgast.

1919.

Mirdipärg.

Tühja hoowi kattis kuu-lina hõbekude. Kaugus hämardus. Pilwed keerutlesid meeletus tantsus kollase tsitronkuu ümber. Maru huilgas wisinal kui tuhat piitsa, wingus kui koer, haistes surma. Üksikud puud talu ümber nutsid ja hoigasid ahastuslikus walus, surmaeelses meeleheites. Aga talust, mille aknad täis kollast kuma, kuuldus sumin kui mesilaste tarust.

Leeno astus kesk hoowi hülliwail sammel, õhetawail põsil jäine sügistuule suudlus. Ta nagu ujus kuu sulahõbedas. Ta põski puudutas tuule tiib.

See oli lühike, kondine, kärsitu liikuwusega wanapiiga, kelle pikerik kahwatu nägu kumas kui küünla lõke, kelle juuksed õlekarwa. Ta näis hergawas pulmarüüs paberlillena, mis wõetud wast kapi otsast ja mille pealt wast maha raputatud tolm. Teda kutsuti Lihahundiks naabruskonnas, sest igal pool, kus ta käis, jätsid ta sõnad kui kiskja looma hambad, maha jäljed; sest kõigile näis, et ta kannab hundi nahka, mille peal teotawa rõweduse märgid.

Leeno waatas ümber. Silmis — kaugused. Ta mõtted uppusid unistuste uttu. Kuskilt kaugelt kuuldus koera hauge. Tuul mängis lõõtsapilli, joostes jänese-

kiirul, aga põldudelt tuli niiske ja joobnud lehk, otsekui õlle lehk pulmalaualt. Kuu pistis nina uuesti pilwi wahelt wälja kui häbelik külaneid kirikus uue siidiräti wahelt. Kuu kutsus ja hüüdis, kutsus kuhugi, sinna—.

Leeno südames nuttis kurbus, leinates minewikku, kiskus walu ta rinda raudse sõrmega. Ta ruttas eemale pulmamajast, et olla üksi. On olemas pidupäiwi, mis lõbuks ühele, kurwastuseks teisele. Ja tema oli wiimastest. Sest ta on wanapiiga, kellele ei põle kunagi enam elu pidutuled!

Leeno mõtiskeles oma elu, mis weeres ühes teistega kui üks ratas all hiiglarongi — teel, mis pole lõppu, ja tuletas meele oma lapsepõlwe... Mäletas karjapõlwe, koolipõlwe, neitsipõlwe... Mäletas, kuis põles teiste neidude neitsilikkus, au iha-tuleriidal, kuna tema jäi poistele kinniseks kui rusikas, kinniseks kui lahtilöömata lillenupp.

Kuid aastad pudenesid ühes hammastega suust ja aeg wõttis ta nooruse, mis näis lõpuks kui kaugete aegade muinasjutt, kui unistuste uni.

Wast nüüd märkas ta, et ta kaasaegsed neiud, kes ei keeldunud, olid mehel ja õnnelikud. Ja tema oli üksi ikkagi weel! Teised armastasid, olid õnnelikud! Ainult tema oli kui haud, mis ärawannutud, kui katkuhaige, kelle juurest taganeti! Ja ometi ihkas ka tema mirdipärga, emadest, esiemadest päritud kommet!

Sest päewast peale, mil Leeno märkas, et ta on wana, sündis muutus ta elus. Ta sai öelaks ja pahuraks. Ta jättis sageli toad koristamata, kernud ja witsikud küürimata. Kui siis ema ohkas ja isa sõimas, hakkas ta weel wihasemalt toole tõugates, kausse purustades, uksi paugutades tööle, ja ta hing näis kui hiiglapõld, kuhu ei sunda külida headusseemet keegi.

Ta ei seltsinud teistega, elades üksinda. Aga kui ta läks siiski kuhugi pulma või pidule, siis seks, et teisi üksteise wastu hiiwata, et tallata kellegi noore neiu walgeid pidukingi mustaks või kallata kellegi noore naise pidurüü peale leemekausi ümber nagu kogemata.

Nii ta lonkis ka siia pulma, kuna nooremad neiud oma peiupoistega sõitsid kiriku uhkeldes. Kui üksinda oli ta pulmamajas, pidulauas! Ja ka nüüd, mil teised tantsiwad rehalas, oli ta kõigist unustatu, kõigist mahajäetu. Ja ometi ihkas ka tema tantsida üks-kaks-kolm, üks-kaks-kolm! Ah, ta oli hüljatu, hüljatu orb!

* * *

Leeno kuulis äkki samme. Ta kargas kiwilt. Ta nägi lähenewat inimkogu. See waarus ta kohale... Leeno tundis selles ära Pilli-Heedo, kes oli ilus ja noor poiss, keew kui jäär. Nüüd oli ta aga wiinalõbusas tujus: ta laulis laulu lõbust, wehkides kätega kui aerutaja mõladega.

Heedo haaras iharalt Leeno õlast kinni, öeldes pehmelt:

„Sind otsisin, Leeno!"

Leeno imetles:

„Mind? Mis minust tahad?"

„Musu tahan."

Poiss kallistas piigat. Ta sile otsaesine läikles tuumwalguses kui märg põllukiwi. Siis suudles. Ja kõik see oli nii lohutaw, nii troostline!

Poisi suudlus oli kuum kui tuli, piiga wastusuudlused kui wihma jänunew põuane maa.

Leeno surus end mugawasti poisi wastu, lükates selle otsaesiselt juustetuka eemale nii õrnalt kui

haigetalitaja, kes haawa puudutab. Siis ei waatanud õnn talle otsa tarretanud ilmel! Siis oli keegi, kes teda tahtis!

„Lähme sinna aita, Leeno!" sosistas poiss. „Meid ei eksita keegi — loositakse mirdipärga rehalas!"

Leeno kehast käis läbi imelik tukse. Ta tõmbas enese krapsti lahti poisi käte wahelt. Seal loositakse mirdipärga, ja tema on siin! Wõib olla, saab ta ise mirdipärja? Ja seega ühes lootuse, saada mehele sel aastal! Ja kes muu teda wõtakski, kui mitte lahke Pilli-Heedo?

Heedo kutsus:

„Lähme, Leeno!"

Hulk aega oli Leeno kahewahel.

Ta pähe tekkis kummaline mõte. Ta läheb ja wõidab pärja. Siis tuleb ja on Heedo oma. Ta saab lapse ja Heedo wõtab teda. Kes muu peaks teda siis wõtma?

Leeno pööris poisi poole:

„Oota mind siin, ma tulen kohe."

Siis ruttas pulmamaja poole; poiss wandus ta taga. Tuul kiskus juustehapseid ta otsaesiselt. Ta astus põksuwal südamel rehalasse.

Aga ülal kuu kutsus ja kurtis, hüüdis ja nuttis...

* * *

Leeno näole langes walguskuma, näole, kuhu oli jäänud püsima päikesekuld kollasena päiwitusena. Ta õlekarwa kollased juuksed olid kuhjunud kesk pealage kui istuks seal kollane kanaarialind, pea tiiwa all. Ja nii näis, kui krooniks kehastunud õelust pühawaim linnukese näol.

Poisid oldi rehalast wälja aetud. Tüdrukud hoidsid ebelalt üksteise käsist kinni, olles ringi ümber mõrsja. Leeno seltsis teistega. Ta luges igaühe näolt, et lootus pärga saada soendab nende rindu kui päike. Ah, kuis lootis igaüks, et kaswawad lootusseemneist lokkawad lilled!

Leeno waatas oma põlewate hundi silmega, kuis seoti walge side mõrsja silme ette. Siis hakkasid tüdrukud käima lauldes ümber mõrsja kui elaw karusell; igaühe pilk wiibis mirdipärjal, mis näis mõrsja käes kui roheliste tulukestega põlew kuninglik kroon. Igaüks neidudest tegi, nagu tahaks hoida kõrwale, kuid et pärg ahwatas igaühte, siis tükkis igaüks mõrsja ligemale. Ja et Leeno ihkas pärga kõige enam, siis astus ta õelalt teiste saabaste peale, tallates nende warbakäsnu, jalapuhmi, müksates neid küünarpeadega, lootes pärga lootuseta ootuses.

Weel pidas saatus oma otsust kaalul.

Äkki tundis Leeno omas peas pärga. Ühel hoobil oli niidetud ta sees kurbus õnnesündmuse sirbiga, aga ta hinges sulas ühte närwide ja were magus joobumus.

Wast nüüd oli ta saawutanud selle, mille poole kõik ta elu juured olid tunginud! Wast nüüd ei kahelnud ta õnne usutawuses!

Leeno langes istmele, pööramata tähelepanu ümbruse peale. Ta tundis pea kohal nagu kellegi õnnistawat kätt, nende juuste kohal, mis ei olnud iial puudutud meeste walelikkuist suudlusist joobnustawail öil. Ta tundis end wäärtuslikumana kui teised, kes olid ilusad ning head, kuid ometi ei saanud pärga. Kuis nad teda kadestawad!

... Ja tõega nägi tol hetkil öel, wana ja pentsik Leeno ilusam, noorem ja hardam kui kunagi...

Ah, see pärg oli juba osake täideläinud igatsusest, mis põles ta hinges walusana tulukesena! Teadku ka teised seda, teadku ka Heedo! See pärg peab olema päikeseks ta teel, mis wiib teda sinna, kus ta armastuses leiab oma täiust!

Leeno astus hoowi. Hoow oli pimedusega kattunud. Kuu oli pilwe warjus. Kaugel hulusid koerad huntidena. Ta lähenes aidale, kikites kõrwu.

Leeno wõttis pärja peast ja suudles, joobnud waimustusest, kallates suudlusega oma hinge suudeldawasse ainesse. Hõbesed õnnepärlid weeresid silmist pärjale.

Kuu ilmus jällegi; ta näis tormawate pilwede seas kui õrn ema kesk hullawaid lapsi. Ta rohekas kuma langes piiga walgele rüüle, nii et see näis kui merirohust.

Kuu kutsus ja kurtis, kuu nuttis ja kurtis...

Leeno lähenes aidale. Eks läinud täide ta loodus, et saab pärja! Eks lähe täide ennustus, et saab mehe! Ja kes oleks see muu, kui mitte Heedo, kes suudles teda wast nii õrnalt!

Aida uks oli poekwile. Siin nad pidid kohtlema. Leeno awas ukse wärisewail sõrmil ja häälis:

„Kallis Heedoke, ma tulin!"

See lause oli kui igatsus, mis lendas laialilaotatud tiibadel wastu armsamale, aga hääles uhkas talutüdruku loomulik wärskete lillede ja rohtude õrnus.

Seal kuuldus poisi huulilt kui põlguse mustem wäljaheide:

„Too ju Libahunt".

Ja siis kuuldus lustak kakfiknaer, teraw ja krigisew kui saeks kaks saagi naela.

Leeno tundis, kui oleks teda hammustatud kontideni. See naer ja Sibahundi nimetus oli suurim teotus, mis ta kuulnud iial. Ja lootus, õnn ja igatsus langes selle teotuse tõukel kui kuum sawipott käest, et puruneda kildudeks. Taamaal, pulmamajas undas aga wiiuli kaebus ja lõõtsapilli kilje, mis nuuksus ja nuttis kurwemalt kui kurbus.

* * *

Leeno taandus aida juurest ikka kaugemale, ikka kaugemale, nagu unes, nagu palangus. Nagu südame peale, nii oli kõigile poole heitunud must sügisöö wari. Ja Leeno läks ikka edasi, ikka edasi, üle põldude, üle wäljade, aasade. Ta jalad nagu eranesid maapinnast ja ta hammustas omi huuli, hammustas neid werde. Aga ta mõtted, ta keewad tundmused hangusid kui rasw.

Leeno ruttas ikka kaugemale, ikka kaugemale, walust ängis rinnul. Teda kandis kui sügismaru. Ta pages kõigist. Kuis oli ta äkki kainenud unistusist! Kuis irdus ta kõigist lootusist! Kuis olid warisenud kokku ta igatsused! Ta teadis ainult ühi, et kõik oli pettumus.

Leeno südames nuttis kurbus, nuttis põrguwalu, leinaies minewikku, mis oli kui lilled, mis kunagi enam ei õitse, mis oli kui surnu, kes kunagi enam ei ärka. Kogu ta elu oli olnud wäär, olles kõigile kinnine kui lillenupp! Aga nüüd, kus ta tahtis maitsta elu, kus tahtis juua jänunewail huulil elumahla, nüüd, kus ta tahtis saawutada oma naiselikkuse sihi — sünnitada lapsi, oli ta wana ja keegi, keegi ei kalla enam nut

elu andawat mahla ta huulile. Ja need teised, kes elujanu oma werega olid kustutanud, need teised, kes jalge alla olid tallanud mahatõugatud kõlblase Wäär-jumala, olid õnnelikud, õnnelikud, lõigates oma istutatud eluseemnete külwi!

Nagu ei wõi kõdunew kasw head mahlakat wilja anda, nii ei wõi temagi elust tulla enam midagi head.

Leeno tundis meeletu waluga, kuis ta silmist piiskus pisaraid. Ah, iga pisar oli lill, mis oleks wõinud õitseda, iga pisar oli langew täht, mis oleks wõinud sinitaewas sirada! Ei iial, ei iial saa ta juua sigiduse kuldkarikast eluwiina! Ei iial saa ta rõõmustelema kuuemana kesk mänglewaid pilwelapsukesi, pannes ühe pea oma rinnale, silitades kuldlokilisi juukseid!

Ja Leeno wõttis mirdipärja käte wahele ning kiskus tükkideks küüntega, hammastega, pool nuttes, pool naerdes, ja wiskas tükid laiali. Ja tal näis, nagu oleks see ta purustatud hing, headus, au, mille purustud osi ta ammu endas kannud, kuid mida endast eemale heidab wast nüüd. Ja talle näis, et heidab endast mahatõugatud jumalate ohwrianni.

Leeno pööris palge kuu poole, jooksles üle wälja, nuuksudes kui kõigist, kõigist hüljatu orb.

Kuu ülal aga kutsus ja hüüdis, kutsus ja nuttis, nuttis ja kutsus kuhugi, sinna.—

Libahunt jooksles üle wälja ja hulus.

Hulus. 1919.

Sõjapageja.

See oli ilmasõja ajal wagunis.

„Aha, Teie olete liig osawõtlik minu kohta!“ ütles minu wastas istuw naisterahwas. „Ma pean Teid tõega pisarsilmil tänama mind oma juure, kupeesse, kutsumise eest, — olen ju waene priipiletiga sõjapageja, kelle koht kolmandas klassis, olgu need nõnda täis, et ei mahu sisse... Kui keegi peaks tulema, siis ütelge, et siin ei ole waba kohta, wastasel korral ei wõi ma Teile eneseft midagi jutustada: mulle ei meeldi paljude ees wõtta katte enda südame haawadelt. Kas Teie ei wõiks sulguda akent? Tänan! Kui tore maastik!

Ma paistsin siis Teile nii kahtlane, et minu langemise põhjust soowisite teada? Kas olen tõepoolest sarnase wälimusega? Kas olen tõmmanud silme alla Leichneri musta grimmiga liig tugewad jooned? Miks Te naerate? On korrast ära mu frisuur? Wõi on kõrwaäärsed lokid läinud wälja? Pean waatama peeglisse... Aha — wäga hea!

Kes olid minu isa ja ema? Mis selle peale wastama pean? Usun, et nad olid inimesed nagu

teisedki ja paremad ega halwemad mitte sugugi. Isal oli suur talu, aga mitte punast krossigi raha; kõik sissetulek läks wõla tasumiseks. Isa oli wali wanamees, äge ja nõudlik. Ema aga lühike ja paks, kes ilma nägi ühe silma ja teise musta plaastriga. Arwan, et see plaaster ema kulme ehtis isa nõudlikkusest. Ise olin aga harilik maaplika ja seepärast wõite mõista mu hariduse suurust. Kõik mu haridus seisab ses, et mõistan oma emakeelt ainult; niisama ka lugemist ja kirjutamist. Küll mõistan ma ega end ehtida! Ha-ha-ha!

Ma elasin süüta neitsipõlwe oma wanemate juures, oodates meest, kui algas sõda. Tuli hirmus aeg: pagemine. Ma ei taha Teile seda jutustada, usun, et ajalehtest küllalt selle kohta olete lugenud. Meie ostsime wanematega piletid pealinna, et mitte sõita kuhugi, kus meil ei tuleks leida tuttawaid eest, waid nälga. Pealinnas olid meie kaugelt sugulased. Algul oli täitsa imelik suurlinnas; olin hädaohus iga silmapilk oma elu eest, et mitte auto wõi trammwai alla sattuda. Mis aga meeldis mulle, oli see, et seal keegi sind ei pane tähele.

Isa ja ema otsisid mingit teenistust, ühes nendega mina, mida aga wõimata oli leida rohkesti sõjapõgenejatega täidetud linnas. Et wanemail halb oli kauemat aega sugulaste juures elada, siis hakkasin lõunat tooma sõjapagejaile abiandmise komitee köögist. Praegu ei julgeks seal seista, käes supikauss, nagu siis, olgugi et olin tol korral aus naisterahwas... Hulga inimeste pärast tuli järge oodata seal alati tänawal sabas.

Teatud ajal seistes uulitsal, hakkasin tähele panema üht meesterahwast, kes käis iga päew samal ajal

sealt mööda. See oli noor meesterahwas, arwatawasti mõni kauplussell wõi agent. Ta oli umbes kolmekümneaastane, nagu teiegi, musta werd, käherate juuste ja suurte pruunide silmega. Mu tolleaegse waate järele otsustades oli ta korralikult riides.

Ühel päewal, kui olin jällegi oma harilikul supiootel, puutusid me pilgid wastamisi. Ta pilgutas mulle silmi, mis aga ei meeldinud mulle. Kui ma olin supi kätte saanud ja uulitsale astusin, ootas ta mind ja hakkas kõnelema.

„Teie olete sõjapageja?" küsis ta kaastundlikult.

„Ja," wastasin.

„Kas teie lubate oma kandami, wõi mis teil seal on, mu kätte?" küsis ta wiisakalt. „Ma saadan teid koju."

Ma olin näinud, et noorherrad naisterahwaste asju kandsid, kui nad käisid seltsis, seepärast andsin supikausi, mis rätiku ja paberi sees, tema kätte. Kui me olime käinud mõned sammud ja jõudsime ühe uulitsa nurgale, lõi ta, nagu kinnitas, kogemata kausi wastu nurka puruks. Ma olin wäga kohkunud ja kurb selle üle, aga ma ei aimanud siis, et tema tegi seda meelega, milles olen nüüd kindel.

Ta lubas osta kohe uue kausi ja kutsus mind sööma ühte söögimaija. Mul tulid isa ja ema meele, kes pidid jääma täna söögita, ja ma awaldasin seda talle salgamata. Ta naeris, ostis uue kausi ja me läksime ühte kõrwalisse söögimaija. Ma kartsin sinna minna küll, aga kartus nälja eest sundis mind ometi seda tegema, pealegi ei olnud ju ses mingit paha.

Meie sõime, jõime ja kõnelesime. Meesterahwas hakkas meeldima mulle. Lõpuks laskis ta uude kausi portsion praadi ja suppi panna, mida ma wõisin wiia

wanematele. Ma tänasin ja olin rõõmus koju minnes et olin saanud ühe tuttawa. Kodus imetlesid wanemad wäga maitsewa söögi üle, missugust nad ei olnud saanud ammu. Ma seletasin ära neile asjaolu. Nad said seda kuuldes kurjaks ja käskisid temaga mitte enam tegemist teha; olla ju teada, mis linna noorherrad tahawad.

Järgmisel päewal tuli tema jälle minuga. Et ta oli wäga meeldiw, siis ei suutnud ma seda uskuda, et tal mu wastu wõis walmida mõni halb plaan. Ta saatis mind sel ja järgmistel kordadel koju — ja nii tuligi, et me saime õitka tuttawumaks ja tuttawamaks.

Ühel päewal said wanemad kirja, milles teatasid tuttawad, et nad meile hea koha muretsenud, kuhu peaksime sõitma kohe, kui ei taha jääda ilma. Wanemad rõõmustasid selle üle wäga, pealegi liikusid jutud ringi, et pealinnast saadetakse wälja kõik sõjapagejad. Ja mis olekski nad seal teinud, kui edasi jääda wõimalus oleks — nad olid ju talupojad.

Ma kõnelesin sest oma sõbrale. Tõtt ütelda, tundsin hirmu mõtte juures, et peaksin lahkuma temast; olin ju armastama hakanud teda. Ka ei awaldanud ta peale see teade nähtawasti head mõju: tal oli nukker nägu ja ta awaldas mulle oma armastust. Ta lubas mulle koha muretseda, kinnitades, et wõimata lahkumine. Kui õhtul wanematele teatasin, et ei taha ära sõita, siis said nad wäga nukraks. Siis waletasin, et mul juba teada koht, kuhu paari nädala pärast wõin minna teenima. Selle ajaga, lootsin' on armsam mulle juba muretsenud koha.

Suure arupidamise järele heitsid wanemad wiimaks nõusse, kuna nad käskisid oma sugulast mu üle

walwata, et ma läheks tõesti koha peale ja mitte ülekiite. Nad sõitsid warsti ära ja ma jäin pealinna käsi.

Nüüd aga ütles mulle armsam, et minule wõimata kohta muretseda seepärast, ei ma ei mõista teha midagi: toatüdrukus ma ei wõida hakata, sest kunagi ei ole ma sakste toas olnud; köögitüdrukuks ammugi — talutüdrukuna ei mõista ma kokakunsti. Ma sain aru, et oli põhjendatud ta arwamine. Nüüd ostis ta mulle uued riided, sest muidu oleksin teinud talle häbi, kui ta minuga kokku sai. Neid lasin puiklemata osta. Kellele naisterahwale ei meeldi ilusad moodsad riided?

Et mul wõimata sugulaste juures kauem olla, siis pidin heitma wiimaks tema ettepanekuga nõusse, kui ta mind ühe mööbleeritud tubade wäljaüürija wana naisterahwa juure käskis asuda elama, kus ta mu eest tubas senikaua maksta, kuni leiame midagi paremat. Arwatawasti oli sugulastel hea meel, et lahti said ühest söödikust, olid nad ju ise waesed inimesed, kes igapäewasest tööst elasid, kuna kõigi tarbeainete hinnad hirmsa kiirusega tõusid.

Nüüd hakkas mu armsam iga õhtu mu juures käima, kuna ta minu wastu end muutis: ta lubas mind omale naiseks wõtta ja tegi mulle kõiksugu ettepanekuid. Ma palusin teda omale kohta kuulata, aga sest ei tulnud midagi wälja, ta tahtis ju mind meelega panna halba seisukorda, et ma sunnitud oleks painduma tema tahtmiste alla. Siis aga uskusin teda; ta oli mu wastu hea ja ütles alati: mis jaoks ma ennast waewan, kui ta wõtab mind omale?!

Kord tuli ta mu juure hästi rõõmsas tujus ja ütles, et ta wõitnud wõiduloosi pileti läbi suure summa

raha. Ta kinnitas, nagu oleks pannud kõik selle wõidetud raha mu nime peale riigipanka, mille saan omale siis, kui andun temale. Mulle paistis see asi natuke kahtlane, aga kui ta tõega riigikassa hoiuraamatu taskust wõttis ja ma sealt lugesin oma nime, ei kahelnud enam asja tõsidustes. Ta seletas nüüd, et tema ei saa raha, waid mina oma passiga. Raamatu peal oli wiistuhat rubla, mis näis mulle suur summa ja millega meie midagi kasulikku peale wõisime hakata, kui tema mu ära wõtab.

Warsti peale seda tuli ta minu juure kurwa teatega, et peremees lasknud teda lahti ja et ta nüüd halwas seisukorras, ühtlasi mõista andes, nagu wõiksin mina teda sest päästa. Ma olin seega nõus, tema aga seepärast mitte, et ma teda ei armastawat. On ta selle ohwri toonud, siis wõin seda teha ka mina. Ta näha ses ainult mu armastuse suurust, kui andun talle. Kui ma teda ei armasta, siis ma teda ka päästa ei wõi: ta ei wõtaks kunagi minult passi, et minu raha omale tarwitada.

Ma armastasin teda, seepärast olin wäga kurb. Mul oli wäga halb, et ta mu ettepanekut wastu ei wõtnud, waid mu armastuse suurust tahtis näha. Ma järeldasin sellest, et ta mind armastab tõsiselt ja nägin omakord tema armastuse suurust. „Kas ma siis olen tõega pime?" küsisin enesest. „Ta on ilma kohata, peab minu eest maksma, kuna, wõib olla, ise ilma öömajata on? Ja mis keelab meid õnnelikud olemast?"

Ta tunnistaski minule mõne päewa pärast oma maksujõuetust minu toa eest, et nälginud kaks päewa ja et mulle raamatu tõi, kuna ise ära sõidab; olla wõimata siin linnas edasi elada, kus ma piinata teda oma külmusega. Tal oli tõega wälimus kurb ja pisarad sil-

mis. Ma tundsin ta wastu halastust, tehes omale oma waljuse kohta etteheiteid. Kui ta siis raamatu minu kätte andis, olin täitsa liigutatud. Mul oli nüüd niipalju raha! Ja kes meid paari astumast keelab! Usaldab tema mind ja on seda teinud minu heaks, siis ärgu mõtelgu, et ma tema raha tahan! Ma andsin talle raamatu tagasi ja sain tema omaks...

Ja imelik! Järgmisel päewal tuli ta mu juure teatega: ta olla uue koha saanud ja ei tarwise seepärast kohe wõtta raha wälja.

Ta käis nüüd iga õhtu minu juures, ilma et pulmadest midagi kõnelenud oleks. Siis aga hakkasid ta käigud harwenema ja ta muutus kurjaks ja halwaks. Kui ma talle tegin etteheiteid, sai ta hoopis wihaseks, wiskas raamatu mulle wastu nägu ja läks, lubades mitte kunagi enam tagasi tulla.

See oli hirmus öö; ma nutsin kui hullumeelne. Ah! Kui walus see oli! Ärge waadake nõnda imelikult mulle otsa! Iga kord, kui ma seda ööd mäletan, siis tulewad mulle pisarad silmi... Ma nutsin sel ööl hirmsasti ja pidin raamatu puruks kiskuma, kui mulle meele tuli, et ma nüüd olin üksi wööras linnas. Ma tänasin Jumalat, et ta mulle rahaga oli seda tasuunud, sest muidu oleks minu saatus — uulitsanaisterahwa saatus.

Aga järgmisel päewal tuli mul mõtte, et ma tema juure peaksin minema ja talle oma seisukorda teatama, sest... sest... Kas ta siis tõega nõnda kõlwatu on ja mulle seda rahaga tahab maksta?

Mul läks korda tema aadressi saada. Otsisin maja üles, kus ta elama pidi ja kõlistasin. Keegi wanapoole naisterahwas awas ukse. Nimetasin oma armsama nime.

„Ah, mu mees!" ütles naisterahwas ja palus mind oodata.

„Oh, Jumal! Nüüd olen hukas!" hüüdsin mõttes. Mu ees pööris kõik ringi. Mu silmist purskasid pisarad ja ma pidin maha langema. Kui ma toibusin, nägin oma ees wõrgutaja wihast nägu.

„Kas sul sellest wähe on?" küsis taja, selle peale aga karjus ta waljusti: „Mis te siit otsite? Siin ei ole hulgumise paik! Seal on uks!"

Ta tõukas mu uulitsale.

Ma seisin hulk aega uksel, enne kui mõistsin, kus olin, ja läksin siis aegamööda koju.

Nüüd järgnesid kurwad päewad. Ma ei käinud kusagil, istusin ainult nurgas ja nutsin. Ühel päewal teatas korteri perenaine, et mul maksta kuu üür. Talle öeldud, et nüüd mina ise pidada oma eest maksma ja et mul raha on.

„Kui hea, et mul raha"! mõtlesin ja läksin panka. Andnud raamatu ja passi panga-ametnikkele, nägin, kuidas need suured silmad tegid ja mind waatama hakkasid kui imelooma. Siis tuli minu juure keegi punase näo ja kuldste prillidega wihase waatega ametnik ja küsis:

„See on Teie raamat?

„Ja", wastasin.

„Teie ise korjasite selle raha ja tõite panka?"

„Ei".

„Aha — Teie saite kellegi käest kingitud?"

„Ja."

„Aga see on ju wõlsitud."

Ma waatasin talle imestanult otsa. Siis aga sain kõigest aru ja hakkasin nutma.

„Kuulge!" ütles kurja, punase näoga ja hea sü-

damega ametnik. „Sarnaseid asju on ennegi ette tulnud, kus süütud inimesed on pidanud kinni istuma, uskudes teiste ausameelsusesse... Ma arwasin kohe. Tänage õnne, et linnawahi järele ei saadetud... Raamatu wõite kaasa wõtta ja hoolega järele waadata, et teinekord jälle pettuse ohwriks ei langeks."

Kui hirmus! Kes oleks seda uskunud?! Mis pidin nüüd peale hakkama? Kes maksab wõla perenaisele? Sugulaste juure ei wõi minna, sest et nad s e d a wõisid märgata, mida kõige rohkem kartsin.

Läksin siis endisesse korterisse tagasi ja kõnelesin perenaisele terwe loo. Ta ütles, et see midagi ei olla, kui aga teeksin tema nõu järele. Ja seda ma tegin.

Mul oli wõlgu perenaisele, aga et seda tasuda, siis tõi ta ühe wanaherra kord minu juure ja käskis mind tema wastu olla hea. Ma põgenesin sugulaste juure. Paari päewa pärast tuli perenaine sinna järele, lubas tõsta hirmust kisa ja kõik sugulastele ära rääkida, kui ma tagasi ei lähe ja oma wõlga ära ei tasu. Seda weel waja! Naisterahwas ohwerdab ennem kõik, kui ta aga seal ennast ausana wõib esitada, kus ta seda omale ette wõtnud olla. Nii palusin teda siis waikida ja läksin rõõmuga. Alguses tõi ta mulle herrasid, siis aga hakkasin käima ise „jahil". Ühe päewal kukkusin politseisse. Kui seal selgeks tehti, et ma mitte ausalt elaw sõjapageja ei ole, waid oma ihuga kauplen, siis anti mulle käsk linnast lahkuda...

See on minu lugu. Kui hea, et meie ainult kahekesi siin oleme! Teie lubage mulle ühe paberossi! Tänu asemel suudlen Teid selle eest..." 1916.